

ВОЕННА АКАДЕМИЯ „ГЕОРГИ СТОЙКОВ РАКОВСКИ“

**ФИЛИАЛ: „ИНФОРМАЦИЯ И СИГУРНОСТ“
КАТЕДРА: „ВОЕННА И ЕЗИКОВА ПОДГОТОВКА“**

ПОЛКОВНИК ПЕТЪР ДОБРЕВ ПЕТРОВ

**ЕФЕКТИВНО ИЗПОЛЗВАНЕ НА ВОЕННОТО
СЪТРУДНИЧЕСТВО СЪС СТРАНИТЕ ОТ ЗАПАДНИТЕ
БАЛКАНИ В ИНТЕРЕС НА ВЪНШНАТА ПОЛИТИКА НА
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд
за придобиване на образователна и научна степен „доктор“
област на висше образование 9. „Сигурност и отбрана“,
професионално направление 9.1. „Национална сигурност“,
докторска програма „Военнополитически проблеми на сигурността“

**Научен ръководител:
ПОЛКОВНИК ДОЦЕНТ ДОКТОР МАРИАН ДРАГАНОВ НИНОВ**

София, 2023 г.

Дисертационният труд е обсъден и приет на разширен съвет на катедра „Военна и езикова подготовка“ на филиал „Информация и сигурност“ на Военна академия „Г. С. Раковски“ с протокол № 4/19.04.2023 г. и е предложен за защита пред научно жури.

Авторът на дисертационният труд е докторант чрез самостоятелна подготовка в катедра „Военна и езикова подготовка“ на филиал „Информация и сигурност“ на Военна академия „Г. С. Раковски“, гр. София, в област на висшето образование 9. „Сигурност и отбрана“, професионално направление 9.1. „Национална сигурност“, докторска програма „Военнополитически проблеми на сигурността“.

Защитата на дисертационния труд ще се състои на 19.07.2023 г. от 14:30 ч. в зала А3 на Военна академия „Г. С. Раковски“.

Дисертационният труд се състои от	279 страници
Основен текст	222 страници
Литературни източници	117
Фигури	9
Схеми	1
Таблицы	27
Приложения	10
Публикации по дисертацията	4

Автор: Петър Добрев Петров

Тема: „Ефективно използване на военното сътрудничество със страните от Западните Балкани в интерес на външната политика на Република България“

Отпечатан: 2023 г.

РАЗДЕЛ I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертацията има характер на научноизследователски труд с формулирани работна хипотеза, цели и задачи. Обхваща: увод; основна част, включваща три глави; общи изводи; заключение; библиография и приложения.

Актуалност на проблема

Основен приоритет във външната политика на повечето европейски държави е развитието на добросъседски отношения, в рамките на които да осъществяват своите национални интереси. Страните от Западните Балкани са наши съседи. Развитието на политическите и социално-икономическите процеси в тях и отношенията между тях и с останалите субекти на международното право са от първостепенна важност за Република България. Това е основната причина по-нататъшното стабилизиране и пълноценно включване в евро-атлантическото и европейското политическо и икономическо пространство на страните от региона да бъде български национален интерес.

България, като член на ЕС, споделя общи външнополитически цели, а като член на НАТО отдава приоритетно значение на запазването на перспективата за евро-атлантическа интеграция на целия регион. Същевременно, наред с общите цели страната ни има и свои интереси в двустранните отношения с държавите от Западните Балкани.

Един от основните елементи от процеса на присъединяване на нови държави към ЕС е регулиране на отношенията им със страните членки така, че в съюза да не бъдат привнесени нерешени двустранни въпроси. Този процес се използва ефективно от членовете на съюза за отстояване на националните им интереси в отношенията с кандидатите.

Актуалността на проблема се определя от това, че предвид позицията на кандидати за членство в ЕС на страните от Западните Балкани, настоящият исторически момент е ключов за намирането и ефективното използване на онези механизми и инструменти на външната ни политика, които едновременно да отстояват целите на двата стратегически съюза, в които членуваме и да защитават националните ни интереси и приоритети в развитието на отношенията със страните от региона.

Обект на изследването са международните отношения в сферата им на сътрудничество за постигане и защита на национални и колективни интереси.

Предмет на изследването е международното военно сътрудничество (МВС), като инструмент за отстояване на външнополитически интереси, в частност тези на Република България по отношение на страните от Западните Балкани.

Хипотезата е, че съществуват нереализирани възможности за промяна на интензитета и обема на военното сътрудничество със страните от Западните

Балкани така, че то по-ефективно да бъде използвано в подкрепа на външнополитическите приоритети на България в региона.

Целта на дисертационния труд е да се дообогати научното познание в областта на МВС и да се разработи теоретичен модел за определяне приоритетите и насоките във военното сътрудничество на България със страните от Западните Балкани, като те да се формулират така, че този инструмент на международните отношения в най-пълна степен да подпомогне реализирането на външнополитическите приоритети на страната ни в региона.

Въз основа на поставената цел са дефинирани следните **научноизследователски задачи**:

1. Разкриване на същността и съвременните форми и формати за ефективна реализация на МВС и предлагане на определения и класификация там, където не са открити общоприети такива.

2. Изследване на осъществяването от страните на Западните Балкани международно военно сътрудничество, в това число с България, с акцент върху възможностите за използването на добри чуждестранни практики и ефективни модели в интерес на изпълнението на външнополитическите приоритети на страната ни в региона.

3. Анализиране на нормативната уредба в областта на МВС в България, отговорните структури и използваните форми, с цел да се идентифицират евентуални дефицити и да се предложат начини за подобряване на ефективността при използването му.

4. Анализиране на актуалните стратегическите документи в областта на външната политика и политиката по сигурност и отбрана на Република България и програмите за управление на българските правителства през ХХІ век, с цел да се определят основните, произтичащи от тях, външнополитически приоритети на страната ни в отношенията с държавите от Западните Балкани.

5. Разработване на теоретичен модел за определяне на приоритетите и насоките във военното сътрудничество на България със страните от Западните Балкани, така че то да бъде ефективно използвано при реализирането на външнополитическите приоритети на страната ни в региона.

6. Формулиране, на базата на модела, на приоритети във военното сътрудничество на Република България с всяка от страните от Западните Балкани.

Обхватът и динамиката на разглежданите в дисертационния труд проблеми налагат следните **ограничения**:

1. В дисертационния труд под Западни Балкани се разглежда не географското положение на страните, а политическото понятие обхващащо държавите в този географски район, които все още не са членки на ЕС – Република Сърбия, Република Северна Македония, Босна и Херцеговина, Черна гора, Република Албания и Република Косово.

2. Поради нееднозначното тълкуване в научната и нормативната литература на термините „ефективност“ и „ефикасност“ в дисертационния труд под „ефективност“ се разбира постигането на желания резултат без да се отчитат използваните за това ресурси.

3. Относително високата динамика на европейските и евроатлантическите интеграционни процеси в региона, появата на нови и развитието на досегашните форми и формати за военно сътрудничество и актуализацията на нормативната база налагат поставянето на времево ограничение. В дисертационният труд те са изследвани до 20 януари 2023 г.

4. Поради редица особености на военно-икономическото сътрудничество, възможностите за неговото използване за подпомагане на приоритетите на външната ни политика в региона не са анализирани напълно. Това се дължи, както на специализирания икономически аспект на това сътрудничество, така и на особеността, че в повечето държави от региона предприятията, произвеждащи военна продукция са все още преобладаващо държавна собственост, докато в България повечето от тях са частна собственост, което поставя сътрудничеството между тях по-скоро в областта на взаимоотношенията между независими икономически субекти, отколкото в сферата на междудържавните отношения.

За решаване на отделните изследователски задачи са използвани общонаучни **методи** като сравнение, индукция, дедукция, анализ и синтез, а в частност методи като: исторически преглед, контент-анализ, обобщение, литературен обзор, логическо моделиране и др. Тези методи обслужват потребностите на изследването и представят достоверни за практиката научни резултати. Проведена е експертна анкета с цел верифициране на степента на ефективност на провежданото със страните от Западните Балкани военно сътрудничество, релевантността на използваните в разработения теоретичен модел основни фактори за влияние при определяне на приоритетите за сътрудничество с тези страни, както и на предложеното авторско определение на термина „международно военно сътрудничество“.

В хода на изследването са използвани, както дългогодишният военно-дипломатически опит на автора, така и резултатите от негови беседи с пряко ангажираните в областта на МВС експерти и бивши военно-дипломатически представители, работили в страните от Западните Балкани.

Структура на дисертационния труд

За решаване на научноизследователските задачи и постигане на поставените цели дисертационният труд е структуриран в увод, три глави, общи изводи, заключение и приложения.

В **уводната част** са обосновани актуалността на темата, практико-приложният ѝ характер и постановката на проблема.

В **глава първа** е решена първата научноизследователска задача. Изложени и анализирани са развитието и същността на МВС. Поради

констатирането на липсата на единна понятийна система в областта на военното сътрудничество, което затруднява работата при сравнителния анализ на използваните области и форми за неговото осъществяване, са предложени авторски определения на термина „международно военно сътрудничество“ и класификация на основните области на МВС и формите, в които се провежда. Разгледани са съвременните формати за реализиране на МВС, в т.ч. и на Западните Балкани, с което е започнато решаването на втората научноизследователска задача.

В глава втора са изпълнени част от втората, третата и четвъртата научноизследователски задачи. Изследвано е осъществяването от страните на Западните Балкани МВС, въз основа на което са идентифицирани основните фактори, които оказват въздействие на неговите цели, обем и интензитет, както и приоритетите в тази дейност на всяка страна. Проучена е нормативната уредба в областта на МВС в България, отговорните структури и използваните форми и са предложени начини за подобряване на ефективността при използването му. Анализирани са развитието и актуалното състояние на военното сътрудничество между България и страните от Западните Балкани. Въз основа на анализа на стратегическите документи в областта на външната политика и политиката по сигурност и отбрана на България и програмите за управление на българските правителства през XXI век са определени основните, произтичащи от тях, външнополитически приоритети на страната ни в отношенията с държавите от Западните Балкани.

В трета глава окончателно е решена втората, както и петата и шестата научноизследователски задачи. Идентифицирани са добри чуждестранни практики и модели, които могат да се използват за промяна на фокуса и интензитета на военното ни сътрудничество с държавите от Западните Балкани в интерес на външнополитическите ни приоритети. Разработен е теоретичен модел за определяне на приоритетите и насоките във военното сътрудничество на България със страните от Западните Балкани, така че то да бъде ефективно използвано в интерес на външната ни политика в региона. На негова основа са предложени приоритети във военното ни сътрудничество с всяка от страните.

С прилагането на метода на експертното проучване са верифицирани предложената авторска дефиниция на термина „международно военно сътрудничество“ и основните фактори, оказващи влияние върху военното ни сътрудничество със страните от Западните Балкани, които са в основата на предложения теоретичен модел. Констатирана е експертна подкрепа за хипотезата на дисертационния труд и необходимостта от единен концептуален документ регулиращ областта на МВС в България.

РАЗДЕЛ II. СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД ПО СТРУКТУРНИ ЕЛЕМЕНТИ

Първа глава

МЕЖДУНАРОДНО ВОЕННО СЪТРУДНИЧЕСТВО – СЪЩНОСТ, ОБЛАСТИ, ФОРМИ И ФОРМАТИ

Военното сътрудничество е дейност, съпътствала човечеството през по-голямата част от историята му. Първообразът му е кооперирането с цел защита срещу заплахите от военен характер и обмен на оръжия и начините за тяхното използване. С възникването на държавите то придобива все по-големи мащаби и значение. Изучаването на развитието, същността и съвременните форми и формати за ефективна реализация на МВС спомага за повишаване на степента на разбиране и осъзнаване на неговото въздействие, както върху архитектурата на глобалната система за сигурност, така и върху способностите за защита на съюзническите и националните интереси.

1.1. Исторически преглед и развитие на международното военно сътрудничество

В исторически план военното сътрудничество се простира до там, до където се простират и интересите на военната история като наука. То може да бъде открито във всички основни аспекти на войната – политическият, икономическият, дипломатическият и въоръжената борба.

Военното сътрудничество в древността се базира на съюзите, сключени с военна цел между отделните групи, племена и държавни формирования. Първоначално те били най-вече двустранни и били сключвани в устна форма. Съюзите между повече от две страни се появили значително по-късно, около VII в. пр.н.е., като били най-многобройни между гръцките полиси. През средновековието държавите се окрупняват и военното сътрудничество отново е свързано основно с формирането на двустранни съюзи.

МВС е пряко свързано с развитието на международните отношения. Вестфалските мирни договори от 1648 г. налагат първата исторически установена система в международните отношения на глобално ниво. От тогава до сега са сключени над 450 международни договора, които покриват формалното условие за военни съюзи, като официално заявен условен военен ангажимент между две и повече независими държави за бъдещи действия¹.

Нов момент във военното сътрудничество внасят неполеновите войни (1799 - 1815). Нуждата от оперативна и техническа съвместимост (*по време на войните Френската империя има над 50 съюзника*) предизвикват чувствително увеличаване на степента на военно сътрудничество на участващите държави.

¹ GIBLER, DOUGLAS., 2009. International Military Alliances, 1648-2008. Washington: CQ Press. ISBN: 9781568028248

Най-голям принос за комплексното развитие на военното дело, в това число и на всички аспекти от военното сътрудничество имат двата най-мощни военни конфликта в човешката история – Първата и Втората световни войни. Широкият географски обхват и комплексността на операциите предизвикват развитие на МВС във всички области и форми.

Създаването на Организацията на Северноатлантическия договор (1949) и Организацията на Варшавския договор (1955) до голяма степен определят развитието на МВС в следващия период на Студена война.

Разпадането на СССР и разформирането на Организацията на Варшавския договор през последното десетилетие на ХХ век, предизвикват съществена промяна на стратегическата среда на сигурност. За да се адаптират към нея страните-членки на НАТО инициират установяването на партньорски отношения с всички държави от Централна и Източна Европа. Постепенно се оформят партньорските формати „Партньорство за мир“ (ПЗМ), Средиземноморския диалог, Истанбулската инициатива за сътрудничество и „Партньори без граници“.

В многонационален формат, освен чрез НАТО, в по-малки мащаби МВС се осъществява и в рамките на други политически и политико-военни съюзи като ЕС, Организацията на договора за колективна сигурност (ОДКС) и Шанхайската организация за сътрудничество (ШОС). Редица регионални организации като Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа (ОССЕ) и форуми като Процеса за сътрудничество в Югоизточна Европа, също предоставят платформа за установяване и развитие на партньорски отношения. В отделни случаи се сформират коалиции на желаещите с конкретна цел, в които водещи са държави, а не организации.

1.2. Същност на съвременното международно военно сътрудничество

МВС се провежда в общите рамки на международното сътрудничество, което е област от международните отношения. Негови субекти са държавите, които са равноправни и независими при осъществяването на своите международни отношения и международните организации (*в т.ч. коалиции*) - субекти на международното право. Обекти на МВС са ценности от материален и нематериален характер за субектите му (*суверенитет, териториална цялост, единство на съюза, придобиване или съхраняване на способности и др.*).

Анализът на доктриналните документи в областта на МВС и терминологията на водещи държави в тази област като САЩ, Обединеното кралство и Руската Федерация, както и на българската специализирана литература, позволява да бъде направен изводът, че не съществува общоприето определение за понятието „международно военно сътрудничество“. Общо е обаче схващането, че неговата основна цел е защита на националните и колективните интереси. Тъй като МВС е област от

международните отношения, чрез него следва да бъдат отстоявани външнополитическите интереси на държавата. Те от своя страна се защитават чрез инструментите на националната, коалиционната и съюзната мощ. Чрез тях държавата може целево да променя състоянието на друга държава, и/или да противостои на такова въздействие². Инструментите на мощта, които се използват за постигане на националните интереси са: дипломатически; информационен; военен и икономически³, а МВС може да бъде елемент от всеки един от тях.

Изхождайки от необходимостта изложените по-горе взаимовръзки да бъдат отразени в дефиницията и необходимостта МВС да бъде представено като множество от взаимосвързани елементи, разглеждани като единно цяло т.е. като система, за нуждите на дисертационния труд (ДТ) предлагам следното определение за понятието „международно военно сътрудничество“: **система от планирано и координирано съвместно използване на инструментите на националната или колективната мощ във военната област на две или повече държави или други субекти на международното право, с цел защита на националните или колективните интереси.**

По този начин дефиницията представя МВС като система и е в синхрон със съвременните схващания за използването на инструментите на мощта за защита на националните или колективните интереси. Това позволява по-нататъшната му класификация на основни функционални области и форми, в зависимост от използването му като компонент на различните инструменти на националната, коалиционната или съюзната мощ.

С цел съкращаване на дължината на определението коалиционната и съюзната мощ са обединени като „колективна мощ“. Считам, че с това обединение се запазва смисълът на понятието, в потвърждение на което е и фактът, че нито един от анкетирания експерти, верифицирали определението (резултатите са представени в трета глава на ДТ) не го е оспорил.

Схващането за МВС, като съвместно използване на инструментите на националната или колективната мощ във военната област предполага разграничаването на неговите функционални области в зависимост от това, като компонент на кой от инструментите се използва. Така то може да бъде разделено на такова, което се реализира във военно-политическата, военната и военно-икономическата сфера. Това налага прецизиране на наименованията на областите заради разграничаването на военното сътрудничество като общо понятие и като една от неговите области, която се осъществява като компонент на военния инструмент на мощта. Поради това предлагам за нуждите на изследването да бъдат обособени три основни области на международното военно сътрудничество - **военно-политическо сътрудничество, военно взаимодействие и военно-икономическо сътрудничество.**

² Доктрина на Въоръжените сили (НП-01, издание А, 2017 г.)

³ Пак там

Емпиричните ми наблюдения в областта на МВС, проведените беседи с настоящи и бивши военно-дипломатически представители и анализа на множество източници като електронни публикации в официални интернет страници на министерства на отбраната и въоръжените сили, двустранни и многостранни програми, планове, меморандуми, споразумения и договори дават основания да предложи **класификация на основните форми по области**, в които се провежда МВС в съвременни условия.

Военно-политическото сътрудничество е област на международните отношения, свързана с участие в политически, политико-военни, военно-политически или военни съюзи и установяването, развитието и поддържането на двустранно и многостранно сътрудничество в областта на отбраната. То най-често е компонент на дипломатическия и информационния инструмент на националната или колективната мощ и в съвременни условия се реализира чрез: срещи на високо ниво на политическото ръководство на институциите в областта на отбраната; провеждане на консултации; водене на преговори; вземане на съвместни решения в областта на отбраната; изработване и приемане на съвместни доктринални и планиращи документи; изработване и приемане на общи позиции или принципи на поведение; подписване на договори и други международни правно обвързващи актове; обмен на стратегическа разузнавателна информация.

Международното военно взаимодействие е област на международните отношения, свързана с взаимодействието на националните, коалиционните или съюзническите въоръжени сили и техните институции. То е най-често компонент на военния инструмент на националната или колективната мощ и в съвременни условия се реализира чрез: срещи на високо ниво на стратегическото военно ръководство; щабни разговори; оказване на подкрепа за изграждане и поддържане на способности и поддържащата ги инфраструктура; срещи на средно и експертно ниво, сформирани и работа на съвместни комисии; инспекции по линия на контрола над въоръженията; съвместно участие в паради и демонстрации; участие в съвместни операции с различен характер и мащаб; участие в съвместни щабове и военни формирования; оказване на медицинска помощ и евакуация; участие в съвместни обучения, тренировки, учения, маневри, плавания, пускове и стрелби; военни съветници, инструктори и мобилни групи за обучение и оценка; участие в съвместни съоръжения и центрове за подготовка и усъвършенстване и споделяне на способности; оказване на подкрепа за достигане на съюзнически и партньорски стандарти в различни области на военното дело; обучение, подготовка и оценка на формирования; обмен на обучаеми, преподавателски състав и научни работници; съвместни проучвания и други научни дейности, включително в областта на военната история и архивите; организиране и участие в международни симпозиуми, конференции, кръгли маси и семинари в областта на отбраната и сигурността; обмен на

информация и опит; съвместни спортни и културни мероприятия, включително чествания, поклонения, отдаване на почит и опазване на военните паметници и гробове; обмен на почиващи.

Военно-икономическото сътрудничество е дейност в областта на международните отношения, свързана с финансирането на проекти от съвместно значение, съвместната разработка, производство, рекламиране, продажба, предоставяне, обслужване, износ и внос на стоки с военно предназначение. То най-често е компонент на икономическия инструмент на националната или колективната мощ и в съвременни условия се осъществява чрез: партньорски доверителни фондове; сключване на договори; покупко-продажба, лизинг, наем или безвъзмездно предоставяне и последващо обслужване и поддръжка на стоки и услуги с военно предназначение; предоставяне на лицензи и обмен на опит, документация и експерти; съвместна развойна дейност на стоки с военно предназначение; съвместно производство, рекламиране, продажба, обслужване и поддръжка на стоки с военно предназначение; съвместно участие в изложения и демонстрации на военна техника; съвместни дейности по унищожаване и утилизация на стоки с военно предназначение.

1.3. Актуални формати за осъществяване на международно военно сътрудничество

МВС се осъществява на двустранна и многостранна основа. Многостранното сътрудничество се реализира в рамките на политически и политико-военни съюзи и глобални и регионални организации и инициативи в областта на сигурността и отбраната. Според състава на участващите в различните формати и форми на сътрудничество в рамките на политическите и военно-политическите съюзи то може да се разграничи на такова, в което участват само страни членки и такова, в което участват страни членки и страни партньори, т.е. да бъде съюзническо или партньорско.

1.3.1 Съюзническо военно сътрудничество

В този раздел са изследвани основните съвременни формати за съюзническо военно сътрудничество.

В рамките на сътрудничество в **НАТО** и **ЕС** е обърнато по-съществено внимание на Концепцията за интелигентна отбрана (*НАТО*), Центровете за усъвършенстване (*НАТО*), бойните групи на ЕС, Европейската отбранителна агенция (*ЕС*), Сателитния център на ЕС, Института за изследване на сигурността (*ЕС*) и Европейската инициатива за обмен на млади офицери (*ЕС*). Констатирано е, че най-съществената особеност на сътрудничеството между двете организации е, че чрез него следва да се развиват съгласувани, допълващи се и оперативно съвместими способности, които да са на разположение и на двете организации, при спазване на суверенните решения на страните, които ги притежават.

Разгледани са основните регламентиращи документи, целите и задачите на **ОДКС**. Обърнато е внимание на съюзническото сътрудничество, осъществявано чрез съвместния щаб, миротворческите сили, колективните авиационни сили, единната система за обучение, университетската лига, аналитичната асоциация и са разгледани целите на военно-икономическото сътрудничество.

Отбелязани са целите и ограничените (в областта на *противодействието на международния тероризъм, сепаратизъм, екстремизъм и наркотрафика*) форми на съюзническо сътрудничество в областта на отбраната и сигурността в **ШОС**. Акцентирано е на постоянно действащата в рамките на формата регионална антитерористична структура и съвместните учения.

Посочено е значението на военното сътрудничество на глобално ниво в рамките на мироопазващите операции на **ООН**.

1.3.2. Партньорско военно сътрудничество

В този раздел е направен преглед на основните инициативи за партньорско военно сътрудничество в рамките на НАТО, ЕС и ОДКС.

Основните формати на сътрудничество на **НАТО** със страните партньори са програмата ПзМ, Средиземноморският диалог, Истанбулската инициатива за сътрудничество и програмата „Партньори по целия свят“. Като най-важни приоритети на сътрудничеството между Алианса и неговите партньори могат да бъдат определени съвместимостта, изграждането на способности и подкрепа на реформите в областта на сигурността и отбраната. Три основни вида документи отразяват достигнатото ниво на взаимодействие в рамките на партньорското сътрудничество. Това са Индивидуалната партньорска програма за сътрудничество, Индивидуалният план за действие за партньорство и Годишната национална програма.

Като основни механизми за постигане на способности и съвместимост са посочени Процесът за планиране и преглед на ПзМ, Програмата за военна подготовка и учения, Програмата за оценка и становище, Концепцията за оперативни възможности, Инициативата за изграждане на капацитет в областта на сигурността и отбраната, Инициативата за партньорска съвместимост и Концепцията за предоставяне на партньорите на длъжности в структурите на Алианса.

Партньорските центрове за тренировка и обучение могат да бъдат определени като един от най-ефективните инструменти за сътрудничество.

Разгледани са инициативите с най-широк партньорски обхват – Програмата за изграждане на институционална почтеност и Програмата за прилагане на резолюция 1325 на СС на ООН относно жените, мира и сигурността.

Подчертано е значението за партньорите на Евроатлантическия координационен център за реагиране при бедствия, предназначен за

съвместното управление на последствията в повече от 45 извънредни ситуации, и доверителните фондове на НАТО, чрез които от 2000 г. насам са финансирани над 30 проекта.

В областта на науката и образованието е обърнато по-съществено внимание на програмата „Наука за мир и сигурност“, Програмата за усъвършенстване на военното образование и Консорциумът на ПЗМ.

Отбелязана е ролята на посолствата за контакт на НАТО.

Като основни формати за партньорско военно сътрудничество в ЕС са посочени бойните групи и Европейската отбранителна агенция (ЕОА). Към началото на 2023 г. в бойните групи на ЕС са участвали и са изразили готовност да участват страните партньори Норвегия, Турция, Великобритания, РСМ, Сърбия, Албания и Украйна. Четири страни партньори (*Норвегия през 2006, Швейцария през 2012, Сърбия през 2013 и Украйна през 2015*) са сключили административни споразумения с ЕОА, което им позволява да участват в нейните проекти и програми.

Страните и организациите, с които си сътрудничи **ОДКС** се делят на партньори и наблюдатели. Партньорите се квалифицират като държави или международни организации, които споделят целите и принципите на ОДКС и желаят да установят и развиват взаимноизгодни отношения с организацията в области от взаимен интерес, с приемането на задължения за участие в практическите дейности на ОДКС. Наблюдателите, от друга страна, са заинтересовани да изучават неклассифицираната нормативно-правна рамка и опита на ОДКС без да се ангажират да участват в практическите дейности на организацията.

Като най-активно може да се отбележи сътрудничеството на ОДКС с Ислямска Република Афганистан и Република Сърбия. Парламентите на двете държави имат статут на наблюдател към Парламентарната асамблея на ОДКС, а сръбски военнослужещи вземат участие в някои военни учения на Колективните сили на организацията.

1.3.3. Международно военно сътрудничество в рамките на по-малки формати

Международно военно сътрудничеството се провежда и в рамките на по-малки регионални формати (*miniletaral cooperation*).

Най-значимите съвременни формати за регионално военно сътрудничество в **Северна и Централна Европа** са Северното отбранително сътрудничество, Централно европейското отбранително сътрудничество, Северната група, и Вишеградската група. Сътрудничеството в тях най-често се използва в интерес на съвместното използване на отбранителни способности, повишаване на степента на съвместимост на въоръжените сили и военно-икономическото сътрудничество.

През последните години, основно по инициатива на Гърция в **Източното Средиземноморие** се развиват редица тристранни и четиристранни формати

за военно сътрудничество като Гърция-Кипър-Израел, Гърция-Кипър-Египет, Гърция-Франция-Кипър, Гърция-Кипър-Египет-Франция. Основната цел на това сътрудничество е повишаване на нивото на общата сигурност в региона, обявяване и защита на икономическите интереси на участващите, свързани основно с находищата на въглеводороди в региона и правата върху тяхната експлоатация.

Основните регионални формати, в които се осъществява многонационално военно сътрудничество на **Западните Балкани** са Процесът на срещи на министрите на отбраната на страните от Югоизточна Европа, Конференцията на началниците на отбраната на балканските държави относно военното сътрудничество и Американско-адриатическата харта.

Съществуват и други формати на регионално сътрудничество в областта на сигурността и отбраната на по-ниско ниво, каквито са тези под егидата на Регионалния център за сътрудничество.

В ДТ са представени кратки справки за създаването, целите, организацията и функционирането на регионалните формати за сътрудничество (*приложение 1 в ДТ*). С цел да се сравнят реализираните и възможни взаимодействия е разработена схема в табличен вид (*таблица 1 в ДТ*), отразяваща участието на България и страните от Западните Балкани в регионалните формати за военно сътрудничество и техните инициативи.

Изводи от първа глава

1. Военното сътрудничество през вековете е оказвало многоаспектно влияние върху развитието на обществата. Предназначено основно за обединяване на военния потенциал на съюзниците с цел защита на общи цели и интереси, чрез съвместна въоръжена борба, то предоставя подходящи условия за интензивен обмен на идеи, технологии и стоки, което се отразява на цялостния ход на общественно-икономическия прогрес на човечеството. Има съществен принос и за осигуряване на периодите на мир, чрез създаване на необходимия баланс на силите, необходим за постигането на ефекта на стратегическото възпиране.

2. Международното военно сътрудничество е област от международните отношения. Негови субекти са държавите и международните организации (*в т.ч. коалиции*), а обекти са техните ценности. То е компонент и на четирите инструмента на националната и колективната мощ и се използва от неговите субекти за влияние върху стратегическата среда на сигурност. Основен проблем при формирането на политиката за провеждането му е намирането на оптималното ниво на интеграция, така че отделната държава да има достъп до необходимите ѝ военни способности с възможно най-малки ограничения на националната свобода на действие.

3. Многостранното военно сътрудничество се реализира в разнообразни формати, зависещи основно от това дали се осъществява между съюзниците в политическите и военно-политическите съюзи или между съюзниците от една

страна и партньорските държави от друга. Това е и основният фактор, от който зависи степента на интеграция и съвместимост.

4. Основните формати за регионално военно сътрудничество в Югоизточна Европа и на Западните Балкани са инициирани и създадени през деветдесетте години на миналия век от САЩ, най-вече като механизъм за укрепване на доверието, но и като платформа за подготовка на страните за присъединяването им към НАТО. Сега, когато по-голямата част от участващите в тези формати държави вече са страни-членки на Алианса регионалното военно сътрудничество следва да бъде така преформатирано, че да отговаря в по-голяма степен на потребностите на страните от региона.

5. Форматите за международно военно сътрудничество, в които участват или могат да участват съвместно България и страните от Западните Балкани предоставят възможност както за съюзническо, така и за партньорско сътрудничество. Взаимодействието в рамките на регионалните инициативи в областта на сигурността и отбраната би могло да се разшири чрез получаването от страната ни на статут на наблюдател в А-5.

Втора глава

МЕЖДУНАРОДНОТО ВОЕННО СЪТРУДНИЧЕСТВО НА БЪЛГАРИЯ И СТРАНИТЕ ОТ ЗАПАДНИТЕ БАЛКАНИ И ПРИОРИТЕТИТЕ НА БЪЛГАРСКАТА ВЪНШНА ПОЛИТИКА В РЕГИОНА

2.1. Приоритети в международното военно сътрудничество на страните от Западните Балкани

Установяването на тенденциите във военното сътрудничество на страните от региона е важно, тъй като ни показва от една страна перспективни области за двустранно сътрудничество, а от друга примери и ефективни модели за такова, които България би могла да използва, така че в синергия с други форми на невоенно двустранно и регионално взаимодействие да подпомага в най-голяма степен изпълнението на външнополитическите си приоритети.

2.1.1. Европейска и евро-атлантическа интеграция на страните от региона

Тъй като сътрудничеството в областта на сигурността и отбраната е в пряка зависимост от международното политическо сътрудничество, както и от стратегическата ориентация на страните по отношение на политическите и политико-военните съюзи, в които участват или към които се стремят, МВС на страните от Западните Балкани не може да бъде разглеждано извън контекста на техните стремежи и усилия за европейска и евро-атлантическа интеграция.

В ДТ процесът на европейска и евро-атлантическа интеграция на страните от Западните Балкани е разгледан хронологично е представен синтезирано в таблица 2 и таблица 3 на ДТ.

Може да бъде направено обобщението, че пълноправното членство в ЕС на страните от региона е техен стратегически приоритет. На този етап две от тях (*Сърбия и Черна гора*) започнаха преговори, две (*Албания и РСМ*) са на прага да отворят първите преговорни глави, а европейската перспектива пред БиХ и Косово е все още твърде неясна. Албания, Черна гора и РСМ са вече част от евроатлантическото семейство. Пълноправното членство в Алианса на останалите три държави от региона обаче на този етап не изглежда реализуемо в средносрочен план. Сърбия категорично не желае пълноправно членство в НАТО, а евро-атлантическата интеграция на БиХ среща непреодолима съпротива от страна на босненските сърби. Основната пречка пред амбициите на Косово е непризнаването на независимостта на страната от част от страните-членки на ЕС и НАТО.

2.1.2. Състояние и приоритети в международното военно сътрудничество на страните от Западните Балкани

Държавите установяват и осъществяват военно сътрудничество с други държави или международни организации с цел защита на националните си интереси или на колективните интереси на съюзите, в които участват. То способства за осигуряването на националната и колективната сигурност, повишаването на индивидуалните и колективните отбранителни възможности и създаване на климат на доверие и разбирателство в регионален и глобален план.

В този раздел на дисертационния труд е разгледано състоянието на МВС на всяка от страните от Западните Балкани (*сътрудничеството с България е обособено в отделен раздел*), въз основа на което са определени неговите приоритети (*за всяка страна*) и са идентифицирани общи за всички държави основни фактори, оказващи влияние върху целите, обема и интензитета му.

Настоящото политическо ръководство на **Република Сърбия** декларира, че най-значителните действия на страната в сферата на отбранителната политика са насочени към сътрудничество с ЕС в областта ОПСО, сътрудничество с НАТО в рамките на ПзМ и сътрудничество в рамките на ООН, ОССЕ и международни форуми и инициативи по въпросите на разоръжаването, борбата с пролиферацията и контрола на въоръженията. Двустранното военно сътрудничество (*ДВС*) се развива с различен интензитет през годините.

Анализът на степента на евро-атлантическа интеграция, кадровият потенциал за планиране и осигуряване на МВС, наличието и задачите на структури на Алианса на нейна територия, основните проекти и програми на НАТО, в които участва и резултатите от тях, сътрудничеството в рамките на ОПСО на ЕС и ОДКС, основните области, форми и водещите партньори в ДВС

позволява да бъдат определени следните основни приоритети на МВС на Сърбия: всестранно приспособяване на отбранителната система на страната към модела „член на ЕС, но не и на НАТО“; активно участие в ОПСО и подготовка на сили за участие в бойни групи на ЕС; оптимално използване на всички възможности и програми на НАТО, достъпни по линия на ПЗМ, за повишаване на отбранителните способности на страната; подготовка на военнослужещи за участие в международни операции на ЕС и ООН и всестранно осигуряване и оборудване на контингентите; пълноценно използване на притежаваните способности в областта на военното образование и военната медицина и международно сертифицираните центрове за обучение в мироопазващите операции и ЯХБЗ за развитие на МВС; осъществяване на военно сътрудничество с държави извън НАТО и ЕС с цел утвърждаване на принципа за военен неутралитет; възпрепятстване на легитимирането на Република Косово във всички международни формати, включително в сферата на отбраната и сигурността.

От 27 март 2020 г. **Република Северна Македония** е пълноправен член на НАТО и международното ѝ военно сътрудничество е насочено основно към придобиването и развитието на способности, позволяващи ѝ да изпълни в пълен обем съюзническите си ангажименти.

Анализът на степента на евро-атлантическа интеграция, кадровият потенциал за планиране и осигуряване на МВС, основните проекти и програми на НАТО, в които участва и резултатите от тях, сътрудничеството в рамките на ОПСО на ЕС, основните области, форми и водещите партньори в ДВС позволява да бъдат определени следните основни приоритети на МВС на РСМ: постигане на пълна оперативна и техническа съвместимост с въоръжените сили на страните-членки на НАТО и изпълнение на съюзническите ангажименти; оптимално използване на всички възможности и програми на Алианса за повишаване на отбранителните способности и осигуряване на защитата на териториалната цялост и суверенитета на страната; активно участие в ОПСО, включително в бойни групи на ЕС; подготовка на военнослужещи за участие в международни операции на НАТО, ЕС и ООН и всестранно осигуряване и оборудване на контингентите; оползотворяване на възможностите на притежаваните полигони и международно сертифицирани центрове за обучение в областта на връзките с обществеността и обучението на пилоти на хеликоптери, както и на развитите си способности в сферата на военното образование и военната медицина.

Основните фактори, които оказват влияние върху МВС на **Босна и Херцеговина** са особеният статут на държавата, регламентиран с Дейтънското мирно споразумение и породената от това сложна организация на системата ѝ за национална сигурност, продължаващата на територията на страната операция на ЕС, функционирането на Щаб на НАТО и най-вече несигурността за евро-атлантическата ѝ определеност.

Анализът на степента на евро-атлантическа интеграция, кадровият потенциал за планиране и осигуряване на МВС, наличието и задачите на структури на Алианса и международни операции на нейна територия, основните проекти и програми на НАТО, в които участва и резултатите от тях, сътрудничеството в рамките на ОПСО, основните области, форми и водещите партньори в ДВС позволява да бъдат определени следните основни приоритети на МВС на БиХ: използване на възможностите, предоставяни от Алианса, ЕС и партньорите на двустранна основа с цел реформиране на отбранителната система; подготовка на военнослужещи за участие в международни операции на НАТО, ЕС и ООН и адекватно всестранно осигуряване и оборудване на контингентите; осигуряване на висше военно образование, специализации и обучения на военнослужещите от Армията на БиХ в чужбина; пълноценно използване на центъра за мироопазващи мисии и развитите способности за хуманитарно разминироване; оптимално използване на съществуващите и придобиване на нови способности в областта на унищожаването и утилизирането на излишъци от въоръжение и експлозиви и в областта на хуманитарното разминироване.

Основните фактори оказващи влияние върху развиваното от **Черна гора** МВС са амбицията за максимален принос към колективната сигурност на НАТО, стремежът към изпълнение на критериите за членство в ЕС и участие в ОПСО, липсата на собствени способности за военно обучение и образование и необходимостта от осигуряването на охраната и отбраната на въздушното и морското пространство на страната.

Анализът на степента на евро-атлантическа интеграция, кадровият потенциал за планиране и осигуряване на МВС, основните проекти и програми на НАТО, в които участва и резултатите от тях, сътрудничеството в рамките на ОПСО, основните области, форми и водещите партньори в ДВС позволява да бъдат определени следните основни приоритети на МВС на Черна гора: постигане на пълна оперативна и техническа съвместимост с въоръжените сили на страните членки на НАТО и изпълнение на съюзническите ангажименти; пълноценно използване на всички програми на Алианса, включително за съвместно използване на способности, за повишаване на отбранителните възможности на страната и осигуряване на защитата на териториалната цялост и суверенитета с акцент върху осигуряването на наблюдението и охраната на въздушното и морското пространство; активно участие в ОПСО с цел изпълнение на критериите за пълноправно членство в ЕС; подготовка на военнослужещи за участие в международни операции на НАТО, ЕС и ООН и адекватно всестранно осигуряване и оборудване на контингентите; осигуряване на висше военно образование, специализации и обучения на военнослужещите от Армията на Черна гора (АЧГ) в чужбина; пълноценно използване на притежаваните основни способности за подготовка на личен състав, преди всичко в областта на обучение на пилоти на

хеликоптери, алпийската подготовка и подводното разминирание; осигуряване на унищожаването и утилизацията на излишъците от боеприпаси, взривни вещества и въоръжение.

Основните фактори, които оказват влияние върху военното сътрудничество на **Албания** са членството на страната в НАТО, стратегическата и определеност за пълноправно членство в ЕС и водещата роля на САЩ при реформирането на отбранителните ѝ институции.

Анализът на степента на европейска и евро-атлантическа интеграция, кадровият потенциал за планиране и осигуряване на МВС, основните проекти и програми на НАТО, в които участва и резултатите от тях, сътрудничеството в рамките на ОПСО, основните области, форми и водещите партньори в ДВС, позволява да бъдат определени следните основни приоритети на МВС на Албания: осигуряване на пълна интеграция в евроатлантическите структури и оперативната и техническа съвместимост със въоръжените сили на страните членки; пълноценно използване на всички програми на Алианса за повишаване на отбранителните възможности на страната и осигуряване на защитата на териториалната цялост и суверенитета с акцент върху осигуряването на наблюдението и охраната на въздушното и морското пространство; адаптиране към ОПСО и подготовка на сили за участие в бойни групи на ЕС; продължаване на участието в международни операции на НАТО, ЕС и ООН и адекватно всестранно осигуряване и оборудване на контингентите; пълноценно използване на притежаваните основни способности за обучение на личен състав, преди всичко в областта на ВВС, ВМС и специалните сили; оптимално използване на възможностите по линия на многостранното и двустранното военно сътрудничество при изпълнението на проектите за модернизирание и подобряване на отбранителната инфраструктурата в областта на ВМС, ВВС, кибер отбраната и силите за бързо реагиране, както и за постигане на декларираните цели за способности; задълбочаване на ДВС със САЩ; легитимиране на Република Косово във всички международни формати, включително в сферата на отбраната и сигурността, оказване на подкрепа при трансформирането на Косовските сили за сигурност (*КСС*) във Въоръжени сили на Косово (*КВС*) и съвместно участие в учения и тренировки.

Най-съществено влияние върху международното сътрудничество в областта на сигурността и отбраната на **Република Косово** оказва стремежът за признаване на държавата като самостоятелен субект на международното право от максимален брой държави и организации и най-вече от всички страни-членки на НАТО и ЕС, като важно условие за изпълнението на стратегическите ѝ приоритети за пълна европейска и евро-атлантическа интеграция.

Анализът на усилията за европейска и евро-атлантическа интеграция, потенциалът за планиране и осигуряване на международно сътрудничество в

областта на сигурността и отбраната, наличието и задачите на структури на Алианса и международни операции на нейна територия, основните проекти и програми на НАТО, в които участва и резултатите от тях и основните области, форми и водещите партньори в двустранното сътрудничество в областта, позволява да бъдат определени следните негови основни приоритети: легитимиране на Република Косово като независима държава, чрез участие в максимален брой формати за международно сътрудничество, включително в областта на отбраната и сигурността, установяване и разширяване на мрежа от военно-дипломатически представители, увеличаване на броя на чуждестранните военно-дипломатически представители, акредитирани в или за Косово; подпомагане на организационното и правно-нормативното изграждане на КВС и МО; продължаване на стратегическото партньорство във военната област със САЩ, Турция и Албания; участие в международни учения, тренировки и операции; организиране на учения и тренировки на територията на Косово с максимално широко международно участие; осигуряване на висше военно образование, специализации и обучения на военнослужещите от КСС/КВС в чужбина.

Обобщеният анализ на представените в раздела области и форми на МВС, които се използват от страните от Западните Балкани, позволява да се направи извод, че съществуват **общи** за всички държави от региона **фактори**, които оказват влияние върху **неговите цели, обем и интензитет**. Като такива са идентифицирани: стратегическата определеност на държавите за членство в ЕС и НАТО и желаното ниво на интеграция в двете организации, както и наличието на действащи структури на НАТО на тяхна територия; достигнатата степен на съвместимост с въоръжените сили на страните членки и изпълнение на критериите за членство; степента на кадрово, методическо, материално и финансово обезпечаване на желаните реформи в областта на отбраната; необходимостта от коопериране и придобиване на съвместни отбранителни способности с цел ефикасно използване на сравнително ограничени финансов ресурс, с който разполагат; наличието, пълнотата и актуалността на правно-нормативната база, регулираща провежданото от страната МВС на двустранна и многостранна основа; необходимост от военно образование, обучение и квалификация на военнослужещите и цивилните служители при ограничени собствени способности в тази област; операциите на НАТО, ЕС и ООН, в които участват или в които имат амбиция да участват. Наличието на международни операции на тяхна територия; основните характеристики на въоръжените им сили като численост, организация, въоръжение и бойна техника, с които разполагат.

Установените приоритети на МВС на отделните държави от Западните Балкани са систематизирани в тематични групи и с цел сравнителен анализ са представени в табличен вид (*приложение 2 в ДТ*). Подобна обработка на данните дава възможност за по-прецизно позициониране на България по

отношение на инициативите за регионално сътрудничество, така че да бъде отделено по-голямо внимание и да бъдат подкрепени онези от тях, които биха били необходими на повече държави. В този смисъл идентифицирайки общи потребности могат да бъдат обособени групи от страни, на които България би могла да предложи реализирането на проекти в конкретна сфера, като водеща държава. Същевременно обобщаването позволява да бъде направена връзка и търсени зависимости между това по кои приоритети на кои държави се осъществява ДВС с България и как това се вписва в общия регионален контекст.

2.2. Нормативна уредба в областта на международното военно сътрудничество в Република България, използвани форми, отговорни длъжностни лица и структури

Както в повечето държави, така и в България, основните отговорности в областта на МВС са възложени на длъжностни лица и организационни структури в Министерството на отбраната (МО). Задължения в тази сфера имат и някои ръководители и организационни единици на Министерството на външните работи (МВнР) и Министерството на икономиката и индустрията (МИИ).

2.2.1. Регулация и структури в министерствата на отбраната, външните работи и икономиката и индустрията

В рамките на изследователската дейност беше установено, че основните цели и задачи на провеждането от Република България МВС се дефинират в Закона за отбраната и въоръжените сили.

Основните отговорности по планирането, подготовката и провеждането на МВС в МО са възложени на дирекция „Отбранителна политика и планиране“. В останалата част от специализираната администрация на МО в по-малка степен функции в тази област имат дирекциите „Политика по въоръженията“, „Правно-нормативна дейност в отбраната“, „Обществени поръчки в отбраната“ и „Социална политика и политика по военно-патриотично възпитание“. В Щаба на отбраната основните структури, ангажирани с МВС са дирекциите „Координационни дейности“ и „Стратегическо планиране“. Зад граница координацията на МВС се осъществява от Службите на военния аташе, Военният представител на началника на отбраната във Военните комитети на НАТО и ЕС и националните военни представители в Съюзното командване по операциите и Съюзното командване по трансформациите.

Организационната структура на МВнР, на която са възложени отговорности в областта на военно-политическото сътрудничество е Генерална дирекция „Политически въпроси“, чрез дирекциите „Обща външна политика и политика за сигурност на ЕС“ и „Политика за сигурност“.

В Министерството на икономиката и индустрията отговорности в областта на двустранното и многостранно военно-икономическо

сътрудничество има дирекция „Международно контролирана търговия и сигурност“.

Анализът на действащата нормативна уредба в областта на МВС позволява да се направи изводът, че липсва единен нормативен акт или концептуален документ, в който да са дефинирани целите и задачите и регламентирани осигуряването, планирането, провеждането и отчитането на тази дейност, както и да са определени ефективни механизми за взаимодействие между участващите институции. Такава роля би могло да изпълнява Доктрина за международното военно сътрудничество.

2.2.2. Традиционни за Република България функционални области за двустранно военно сътрудничество

Република България развива МВС въз основа на двустранни и многостранни договори, споразумения, меморандуми, планове и програми. В този раздел въз основа на анализа на подписаните от 2005 г. насам двустранни споразумения и меморандуми за разбирателство и сътрудничество в областта на отбраната са идентифицирани традиционните за страната ни функционални области за сътрудничество и формите, в които се осъществява.

2.3. Състояние на военното сътрудничество на Република България със страните от Западните Балкани

Поддържането на двустранно и многостранно военно сътрудничество със съюзни и други държави е от съществено значение за осигуряването на отбраната на страната. В годишните доклади за състоянието на отбраната и Въоръжените сили на България през последните години се посочва, че на двустранна основа най-интензивни са отношенията със съюзниците от НАТО и съседните държави, а в областта на регионалните инициативи акцент се поставя на ЮИЕ, Западните Балкани и Черноморския регион. Основните усилия са насочени към координиране и реализиране на срещи и посещения на високо ниво, провеждане на съвместни учения и тренировки, изграждане на отбранителни способности и консултации в областите управление на човешките ресурси, военна медицина, военно образование, военно-почивно дело, военната полиция, вътрешен одит и кибер отбрана.

В раздела се представят основни данни за двустранните дипломатически отношения на България с държавите от Западните Балкани, участието на български военни контингент в международните операции на територията на БиХ и Косово и се прави анализ на правното осигуряване на сътрудничеството в областта на отбраната и основните мероприятия от ДВС.

Въз основа на тези анализи се констатира, че най-всеобхватна е двустранната правно-нормативна база в областта на военното сътрудничество с **Република Сърбия**, което се отразява на сравнително широката палитра от планирани и реализирани мероприятия. Сътрудничеството е основно насочено към поддържане на диалог в областта на отбраната чрез срещи на високо ниво, участие в съвместни учения по линия на ПЗМ, обмяна на опит в областите на

структурната реформа, бюджетирането, логистиката и използването на съветски образци въоръжение на ВВС и ПВО. Сътрудничеството с РСМ следва цялостното състояние на междудържавните отношения, и също като тях е с непостоянен характер. Необходима е актуализация на настоящата правно-нормативна рамка на двустранните отношения в областта на отбраната така, че да отразява позицията на двете страни спрямо НАТО и ЕС и амбициите за водеща роля на страната ни в процеса на европейска интеграция на РСМ. С потенциал за съществено влияние върху двустранните връзки в областта на отбраната е участието на военнослужещи от Армията на РСМ в бойната група на НАТО, дислоцирана от 2022 г. в България. Специфичното административно устройство на **БиХ** и честото блокиране на институциите, породено от липсата на консенсус между политическите представители на държавотворните народи затруднява поддържането на актуална двустранна правно-нормативна рамка в областта на отбраната. Потенциал за развитие на отношенията в областта на отбраната има както по линия на многостранното сътрудничество в рамките на ЕС и НАТО (*чрез операция „ALTHEA“ или щаб на НАТО в Сараево*), така и на двустранна основа в областите военно образование и обучение, военна медицина, унищожаване на излишъци от въоръжение и боеприпаси и преодоляване на последиците от природни бедствия и аварии. ДВС с **Черна гора** е с относително нисък интензитет, въпреки това политическият диалог на високо ниво е добре структуриран и регулярно се провеждат срещи на министрите на отбраната. Потенциал за задълбочаване на сътрудничеството представлява участието на контингент от АЧГ в бойната група на НАТО в България. Предвид възможностите и нуждите на двете страни като перспективни области за ДВС са идентифицирани военното образование и обучението, представянето на МО на Черна гора от задграничните представителства на МО на България, преодоляването на последиците от природни бедствия и аварии, планински подразделения и ВМС. С **Албания** също се констатира сравнително ниско ниво на двустранните военни връзки и необходимост от актуализация на правно-нормативна рамка в областта на отбраната. Както и останалите страни-членки на НАТО от региона и Албания участва в сформиранията на наша територия бойна група на Алианса, което ще окаже положително влияние върху цялостните двустранни отношения в областта на отбраната. Отчитайки възможностите и потребностите на двете държави като перспективни области за задълбочаване на сътрудничеството са идентифицирани военната медицина, ВМС, планинските формирания и силите за специални операции. Сътрудничеството в сферата на сигурността с **Република Косово** е в начален етап. Благоприятни условия за неговото развитие биха се създали с постигането на всеобхватно споразумение между Косово и Сърбия за нормализиране на отношенията и функционирането на пълноценни

въоръжени сили. Потенциал за развитие на партньорство има във военното обучение и образование и Air Policing.

С цел онагледяване на корелацията между приоритетите на МВС на страните от Западните Балкани и основните области на ДВС с България е разработена таблица, представена в приложение 4 на ДТ. От нея става видно, че съществуват области, в които ДВС със страните от региона може да се разшири, така че да отговаря в по-голяма степен на техните приоритети. Същевременно се откроява област (*интеграция в евро-атлантическите структури и изпълнение на съюзническите ангажменти*), в която провежданото сътрудничество със заинтересованите държави би могло да бъде обединено в съвместен формат за да се подобри неговата ефективност.

Участието на България и страните от Западните Балкани в инициативите и програмите за военно сътрудничество на НАТО, ЕС и ООН, с цел идентифициране на реализираното и възможното взаимодействие между тях, е представено в табличен вид в приложение 5 на ДТ. От таблицата става видно, че България участва в преобладаващата част от програмите и инициативите за съюзническо и партньорско сътрудничество на НАТО и ЕС, в които участват страните от Западните Балкани. Сравнението с данните от таблицата в приложение 4 на ДТ обаче показва, че въпреки едновременното участие в някои програми и инициативи, двустранното сътрудничество в техните рамки не е достатъчно активно.

2.4. Външнополитически приоритети на Република България в отношенията със страните от Западните Балкани

Западните Балкани са регион със стратегическа важност за страната ни, поради което запазването на стабилността му, недопускането на конфликти, демократизацията и икономическото му развитие, чрез пълноценната му европейска и евро-атлантическа интеграция, представлява национален интерес за България⁴.

По време на изследователските ми проучвания не беше открит обществено достъпен стратегически или концептуален документ, в който да бъдат конкретно дефинирани външнополитическите приоритети на Република България спрямо държавите от Западните Балкани. Това наложи обработката и анализа на национални документи с дълготраен характер, в които те са частично застъпени. Обособиха се две основни групи. В първата са включени стратегическите ни документи в областта на отбраната и сигурността, в които отделните държави и региона като цяло са включени като фактор за влияние върху системата ни за национална сигурност. Втората съдържа програмите за управление на българските правителства през последните двадесет години.

Анализът на Стратегическия преглед на отбраната и неговата политическа рамка (2004), Бялата книга за отбраната и въоръжените

⁴ Актуализираната стратегия за национална сигурност на Република България. Приета с Решение на Народното събрание на Република България от 14 март 2018 г., обн. ДВ, бр. 26 от 23 март 2018.

сили (2010), Националната отбранителна стратегия (2016) и Актуализираната стратегия за национална сигурност (2018) дава основание да се направи извода, че ролята на развитието на обстановката в региона за средата на сигурност, спрямо която трябва да се адаптира страната ни се отчита във все по-голяма степен. Използването на методите анализ и синтез позволяват да бъдат идентифицирани следните основни приоритети на външна ни политика на Западните Балкани, произтичащи от тях: активно участие в по-нататъшното стабилизиране и пълноценното включване в евро-атлантическото и европейското политическо и икономическо пространство на страните от Западните Балкани и ускоряване на механизмите на взаимодействие с тях на базата на конкретната им позиция като кандидати за членство в НАТО и ЕС; оказване на подкрепа на демократичните процеси и икономическото развитие в страните от региона с основна цел намаляване на интензитета на проявите на нестабилност; конструктивно участие в многостранни формати на регионално сътрудничество и развитие на добросъседски двустранни отношения на базата на реализация и защита на националните ни интереси; продължаване на участието на въоръжените ни сили в мисиите на НАТО и ЕС в региона, регионалните формати в областта на сигурността и отбраната и развитие на военното сътрудничество с първостепенна цел укрепване на доверието; подкрепа на реформите във въоръжените сили на страните от региона, насочени към реорганизирането им по стандартите на Алианса и установяване на демократичен контрол върху тях; отделяне на по-голямо и адекватно на съвременните реалности внимание на българските национални малцинства, в страните от региона, което да намери израз в по-интензивен информационен и културен обмен и специално отношение към родените и възпитаващи се извън територията на страната български граждани и лица от български произход.

Анализът на управленските програми на редовните български правителства от началото на века до момента⁵ дава основание да се направи извода, че основните приоритети на външната ни политика по отношение на страните от региона се запазват през целия период, като същевременно във всеки следващ програмен документ еволюират и стават все по-конкретни. Открояват се следните основни приоритети: запазване на ролята на страната ни като генератор на стабилност и гарант на мира на Западните Балкани и на позицията на основен фактор в инициативите на НАТО за региона и подпомагане на евро-атлантическата му интеграция; активно участие във формулирането на европейската политика към Западните Балкани, подкрепа за европейската перспектива на страните от региона с отчитане на националните ни интереси, индивидуалните им постижения и отстояване на позицията, че принципът на добросъседските отношения е ключов елемент от

⁵ Изследваният период е подбран, тъй като преди него текат активни процеси по преконфигурирането на страните от региона, свързани с разпадането на бивша Югославия, а България е в етап на предефиниране и прецизиране на своите интереси и цели през призмата на страна-член на НАТО и ЕС.

процеса на разширяване; защита на правата и свободите на българските национални общности в региона и запазване на етнокултурната им идентичност; реализиране на съвместните инфраструктурните проекти, осигуряващи транспортната, енергийната и телекомуникационната свързаност на региона.

Приоритетите на външната политика на България спрямо региона като цяло, произтичащи от двете групи документи са синтезирана в един общ набор. Като такива могат да бъдат посочени: запазването на ролята на страната ни като генератор на стабилност и гарант на мира на Западните Балкани; конструктивно участие в многостранните формати на регионално сътрудничество и развитие на добросъседски двустранни отношения с отчитане и защита на националните ни интереси; активно участие във формулиране на съюзническите политики за пълноценно включване в евроатлантическото и европейското политическо и икономическо пространство на страните от Западните Балкани с отчитане на националните ни интереси и на базата на индивидуалните им постижения и конкретната им позиция като кандидати за членство в НАТО и ЕС; продължаване на участието на въоръжените ни сили в мисиите на НАТО и ЕС в региона, регионалните формати в областта на сигурността и отбраната и развитие на военното сътрудничество с цел укрепване на доверието и намаляване на интензитета на проявите на нестабилност; оказване на подкрепа на реформите във въоръжените им сили, насочени към реорганизирането им по стандартите на Алианса и установяване на демократичен контрол върху тях; защитата на правата и свободите на българските национални общности в региона и запазване на етнокултурната им идентичност; реализиране на съвместни инфраструктурни проекти, осигуряващи транспортната, енергийната и телекомуникационната свързаност на региона.

В края на раздела са идентифицирани и приоритетите с всяка страна поотделно. В същността си те се припокриват с посочените общи приоритети и са сходни при повечето държави. Адаптирани са обаче към някои съвременни реалности като настоящата позиция на страните спрямо НАТО и ЕС, провеждането на международни операции на територията на държавите и участието ни в тях и признаването на наличието българско национално малцинство (БНМ) в съответните държави.

Изводи от втора глава

1. Сътрудничеството в областта на сигурността и отбраната е в пряка зависимост от стратегическата ориентация на участващите страни по отношение на политическите и политико-военните съюзи, в които членуват или към които се стремят. Пълноправното членство в ЕС и на шестте страни от Западните Балкани е техен стратегически приоритет, който до момента нито една от тях не е постигнала. Три от държавите в региона вече са пълноправни

членки на НАТО, а членството на останалите три на този етап изглежда нереализуемо или трудно постижимо в средносрочен план.

2. Държавите от Западните Балкани осъществяват МВС в подкрепа на изпълнението на външнополитическите си приоритети и с цел създаване на нови и развитие на притежаваните способности на въоръжените им сили, така че да бъдат в състояние адекватно да отговорят на съвременните рискове и предизвикателства към сигурността. Идентифицираните приоритети на МВС на страните от региона и основни фактори, които оказват влияние върху неговите цели, обем и интензитет дават възможност за подбор на такива области и форми на двустранно сътрудничество с България, които да са в синхрон с техните потребности.

3. В България основните функции в областта на МВС са възложени на МО. МВНР има отговорности основно в областта на военно-политическото, а МИИ в областта на военно-икономическото сътрудничество. Като основен дефицит при националното регулиране на тази област е идентифицирана липсата на концептуален документ, като Доктрина за международното военно сътрудничество, който да уеднакви понятийния апарат, да определи целите, задачите и начините на провеждането му и да дефинира системата от компетентни структури и връзките между тях.

4. Значението, което има региона на Западните Балкани за системата за национална сигурност на страната ни е видна от включването му като фактор на влияние в основните ни стратегически документи в областта на отбраната и сигурността. Приоритетите в отношенията ни с държавите от региона намират място и в програмите за управление на българските правителства. Те са основно насочени към запазване на стабилността на Западните Балкани, поемане на водеща роля в европейската и евроатлантическата интеграция на страните от региона и грижа за обитаващите ги български национални общности.

5. Характерът на интензитета и обема на ДВС на България със страните от Западните Балкани може да се определи като непостоянен. Сред основните причини за това е липсата на системен подход и единен замисъл, които да не позволяват да бъдат вземани субективни решения с краткотраен ефект.

6. Отчитайки приоритетите на България в отношенията ѝ със страните от Западните Балкани, нивото на амбиция на страната ни да бъде водещ фактор в процесите по по-нататъшната евро-атлантическа и европейска интеграция на региона и състоянието на ДВС с държавите от региона, може да се направи извода, че съществуват неоползотворени възможности, добри практики и ефективни модели за промяна на интензитета на военното ни сътрудничество със страните от Западните Балкани, така че то по-пълноценно да бъде използвано в интерес на външната ни политика.

Трета глава

РАЗКРИВАНЕ НА ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ЕФЕКТИВНО ИЗПОЛЗВАНЕ НА МЕЖДУНАРОДНОТО ВОЕННО СЪТРУДНИЧЕСТВОТО СЪС СТРАНИТЕ ОТ ЗАПАДНИТЕ БАЛКАНИ В ИНТЕРЕС НА ВЪНШНАТА ПОЛИТИКА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ В РЕГИОНА

3.1. Общи тенденции и различия в международното военно сътрудничество на страните от Западните Балкани

Военното сътрудничество е важен инструмент на отбранителната политика на всяка страна, който би могъл да се използва при изпълнението на външнополитическите приоритети и достигането на поставените стратегически цели.

Като основни **общии тенденции** в МВС на страните от региона могат да бъдат определени: максималното използване на възможностите, които предоставят програмите на НАТО за повишаване, както на националните си отбранителни възможности, така и на компетенциите и придобиване на нови способности в невоенни области; стремежът към създаване и развитие на регионални центрове за обучение и подготовка и сертифицирането им като партньорски центрове на НАТО или ПзМ; използването на МВС с цел придобиване на висше военно образование, специализация и обучение на военнослужещите; използването на МВС за подготовката, оборудването и всестранното осигуряване на контингентите, участващи в международни мисии; добре развитите структури за МВС в МО и МВнР, но сравнително слабо развърнатата военно-дипломатическа мрежа (*с изключение на Сърбия*).

3.2. Възможни чужди добри практики и модели за военно сътрудничество със страните от Западните Балкани, които могат да се използват в интерес на българските външнополитически приоритети

Анализите, от една страна на провежданото от държавите от Западните Балкани МВС, неговите приоритети, обем, основни области и форми и водещи страни партньори, и от друга на актуалното състояние на военното сътрудничество на Република България с тези страни показва, че съществуват неоползотворени възможности, които могат да се реализират чрез взаимстване на добри практики и ефективни модели от трети страни, така че то по-пълноценно да бъде използвано в интерес на приоритетите на външната ни политика.

Като добри чуждестранни практики и ефективни модели са идентифицирани: тясното взаимодействие между МО и МВнР в сферата на военната дипломация; ефективното използване на апарата на военните аташета за провеждане на националните политики в областта на отбраната и сигурността в региона; създаването на фонд или финансово осигурена програма, която да се използва за задълбочаване на отношенията в областта на отбраната с целеви страни-партньори; оказването на финансова помощ за

развитие на отбранителните системи на партньорите под условие, че се използва само за закупуване на продукти на нашата отбранителна промишленост; участието, като водеща нация в идейното разработване, изграждането и акредитирането на партньорски центрове за обучение и тренировки; обучение на военнослужещи във военно образователни институции и създаването на програма за следене на кариерното развитие на завършилите; фокусираното военно партньорство между сродни военни формирования; широкото използване на видеоконферентните разговори на всички нива; организирането на мероприятия от ДВС в районите с компактно население с българско самосъзнание; участието или подпомагането на конверсията на военни обекти в тези райони и включването ни в Централно европейската тръбопроводна система чрез иницирирането на създаване на горивопровод запад-изток.

3.3. Теоретичен модел за определяне приоритетите и насоките във военното сътрудничество със страните от Западните Балкани

Определянето на приоритетите и насоките на военното сътрудничество на страната ни с отделните държави, така че тази подсистема на международното сътрудничество да бъде използвана от една страна в подкрепа на външнополитическите ни приоритети в отношенията ни с тези страни, а от друга да бъде оползотворена рационално за нарастване на нашите отбранителни способности е от съществено значение за ефективното и ефективно използване на този ценен инструмент.

Въз основа на анализ на множество източници и мои емпирични наблюдения в дисертационния труд е разработен модел, който да въведе системен подход в тази дейност и да намали влиянието на субективния фактор при вземането на управленски решения в тази област.

Моделът включва следните основни елементи: Анализ на основните фактори за влияние върху страната-партньор; Анализ на основните фактори за влияние върху нашата страна; Анализ на основните фактори за влияние върху двустранните отношения в областта на отбраната; Дефиниране на приоритети на базата на обосноваването изводи от анализите; Определяне на цели (*насоки*) на базата на дефинираните приоритети; Разработване на мерки за постигането на определените цели.

В дисертационния труд са предложени **основните фактори** за влияние върху страната партньор, нашата страна и двустранните отношения в областта на отбраната, които да бъдат изследвани и са идентифицирани компетентните организационни структури и ведомства, които е целесъобразно да вземат участие в техния анализ.

На базата на обосноваването изводи от тези анализи се дефинират **приоритетите** във военното сътрудничество с всяка от държавите на Западните Балкани. В този процес следва да участват представители на трите министерства, имащи компетенции в областта на МВС и Щаба на отбраната.

Така определените приоритети представляват основа за по-нататъшните конкретни действия в областта на ДВС. Те следва да бъдат оформени като **цели** с определен времеви хоризонт за достигането им, които да представляват основните насоки за ДВС в средносрочен план. За постигането им е необходимо да бъдат разработени и прилагани **мерки**, които да представляват конкретни практически форми за постигане на целите. При тяхното разработване е целесъобразно да бъде привлечен по-широк кръг от експерти от трите министерства с цел обхващане на всички възможности за двустранно взаимодействие.

Моделът е представен графично в схема 1.

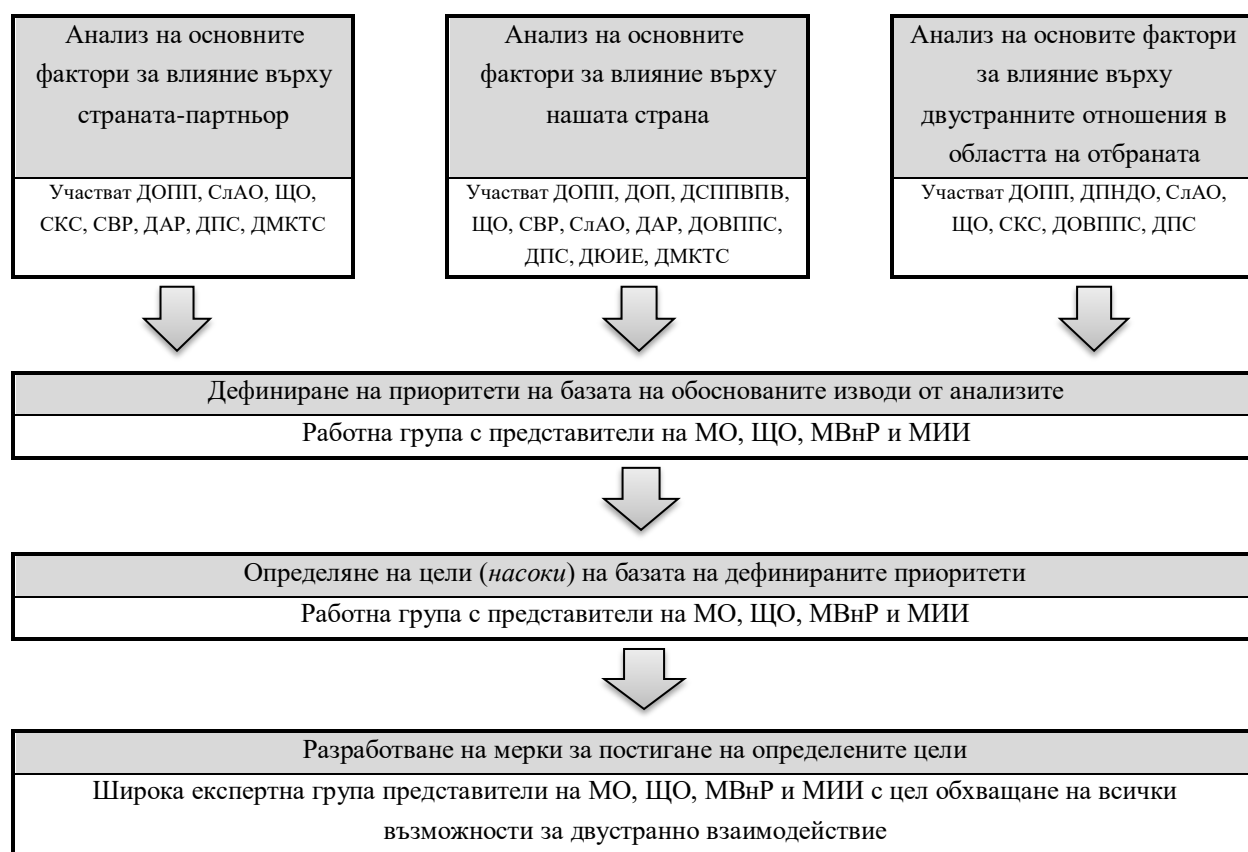

Схема 1. Графично представяне на модел за определяне приоритетите и насоките във военното сътрудничество със страните от Западните Балкани.

За да останат адекватни на динамично променящата се среда на сигурност приоритетите, целите и мерките следва да бъдат периодично преразглеждани и осъвременявани. Приоритетите, които отразяват националните ни интереси се определят в дългосрочен план. Целите и мерките следва да се формулират в средносрочен план и е целесъобразно тяхното актуализиране при необходимост на всеки три години или при промяна на условията за формулиране на приоритетите.

3.4. Верифициране на постигнати резултати в хода на изследването

Необходимостта от верифициране на хипотезата и част от резултатите от решаването на научно-изследователските задачи на дисертационния труд наложи използването на метода на анкетирането в неговата разновидност – анкетни карти. За целта беше изготвена карта за експертна оценка на тема „Ефективност на провежданото със страните от Западните Балкани военно сътрудничество“, съдържаща затворени и отворени въпроси.

Анкетираните бяха 27 служители на МВнР и МО. Контролните карти бяха попълвани анонимно в периода 12.12.2022 г. – 16.01.2023 г., на работното място на анкетираните и без присъствието на анкетатор.

Резултатите от въпросите за определяне на степента на професионална компетентност по разглежданата тематика показаха, че 92,6 % от анкетираните имат професионален опит в областта на международните отношения, а 77,8 % имат такъв на Западните Балкани. По-голямата част от участниците – 70,4 % имат професионален опит в областта на международното военно сътрудничество, а 59,3 % споделят, че имат такъв на Западните Балкани.

Резултатите от затворените въпроси бяха цифрово прекодирани и матрично записани. Това позволи обработката им посредством специализирана програма за статистически анализ на данни на IBM SPSS (*Statistical Package for the Social Sciences*). Отворените въпроси бяха обработени по метода на контент-анализа. Там, където беше приложимо е използвано изчисление на коефициент на вътрешна съгласуваност (*Cronbach's Alpha*) на експертните мнения. Интерпретацията на резултатите дава основания да се счита, че получените стойности на коефициента доказват надеждността им и те са непротиворечиви и заслужаващи доверие.

Резултатите от проведеното експертно проучване по метода на контролните карти дават основание да бъдат направени следните основни изводи:

1. В подкрепа на хипотезата на дисертационния труд преобладаващата част от анкетираните експерти считат, че към момента страната ни не използва достатъчно ефективно военното сътрудничество в подкрепа на изпълнението на външнополитическите ни приоритети в региона.

2. Предложената в дисертационния труд авторска дефиниция на термина „международно военно сътрудничество“ беше експертно верифицирана, като беше одобрена от всички, отговорили на въпроса анкетираните.

3. Идентифицирана беше необходимост от всестранно регулиране на областта на МВС. Подходяща форма за това би могла да бъде доктринален документ, в който да бъдат дефинирани неговите цели и задачи, да бъдат регламентирани осигуряването, планирането, провеждането и отчитането му, както и формулирани механизми за взаимодействие между участващите институции.

4. Проучването позволи да бъдат верифицирани основните фактори, оказващи влияние върху военното сътрудничество със страните от Западните Балкани, на чиито анализ се основава предложеният в дисертационния труд теоретичен модел за определяне на приоритетите и насоките му. Те бяха класифицирани по значимост, което спомага за по-обективната оценка на влиянието им върху цялостното състояние на отношенията в областта на отбраната с тези страни.

3.5. Дефиниране на приоритети във военното сътрудничество с държавите от Западните Балкани в интерес на външната политика на Република България в региона

Двустранното и многостранно военно сътрудничество е ефективен инструмент на външната политика. Основна цел при планирането и прилагането му е защита на националните или колективните интереси. Поради това формулирането на неговите приоритети и начинът, по който ще бъде използвано следва не само да бъдат синхронизирани с външнополитическите приоритети в отношенията ни с тези държави, но и да се търси синергичен ефект, задно с останалите средства за тяхното постигане.

Изхождайки от основните приоритети на външната политика на Република България при развитието на отношенията със съседите от Западните Балкани, вижданията за бъдещата геополитическа ориентация на региона и наличието на обективни възможности страната ни да бъде регионален лидер в оказването на методическа подкрепа в процеса на евро-атлантическата и европейската интеграция на Западните Балкани, като основни **обща приоритети** на военното ни сътрудничество със страните от региона могат да бъдат изведени: изграждане и развитие на партньорски отношения; подкрепа за пълноценната интеграция в НАТО и ОПСО на ЕС; конструктивно участие в регионалните инициативи в областта на сигурността и отбраната; подпомагане на реформирането на системите за отбрана и сигурност и придобиването на адекватни за рисковете и заплахите отбранителни способности; изграждане и развитие на съвместни способности; използване на военното сътрудничество в подкрепа на българските национални общности в региона; запазване и развитие на установените цивилно-военни отношения в страните от региона, в които трайно са присъствали български военни контингенти.

На базата на предложени теоретичен модел и въз основа на изводите на автора от изследването и анализа на основните фактори за влияние върху страната партньор, върху нашата страна и върху двустранните отношения в областта на отбраната са идентифицирани приоритети на ДВС с всяка от страните на Западните Балкани. Направени са конкретни предложения за реализация на дефинираните приоритети на базата на неизползвани до момента възможности.

Като приоритети на ДВС с **Република Сърбия** са дефинирани: подпомагане на реформите във Въоръжените сили на Сърбия с акцент върху установяване на демократичен контрол върху тях и повишаване на оперативната съвместимост със страните-членки на НАТО, в рамките на програмата ПЗМ; ускоряване на механизмите на взаимодействие по ОПСО на ЕС и оказване на подкрепа за изпълнение на критериите за членство в областта на сигурността и отбраната; осъществяване на военно сътрудничество в подкрепа на общата сигурност в региона и запазване ролята на страната ни като генератор на стабилност и гарант на мира на Западните Балкани; принос на Българската Армия (БА) в грижата за БНМ в Сърбия, повишаването на стандарта на живот на сънародниците ни там и интензифициране на информационния и културен обмен.

Определени са следните приоритети на ДВС с **Република Северна Македония**: подпомагане на процесите на интеграция на Въоръжените сили на РСМ в командванията и структурите на Алианса, повишаване на оперативната съвместимост със страните членки и изпълнение на заявените национални цели за способности; ускоряване на механизмите на взаимодействие по ОПСО и оказване на подкрепа за изпълнение на критериите за членство в ЕС в областта на сигурността и отбраната при взаимно уважение на принципите на добросъседството и на базата на реализация и защита на националните ни интереси; осъществяване на военно сътрудничество в подкрепа на общата сигурност в региона и запазване ролята на страната ни като генератор на стабилност на Западните Балкани; поддържане на актуална двустранна правно-нормативна рамка в областта на сигурността и отбраната, която да осигурява адаптирано към съвременните условия военно сътрудничество във всички необходими области и форми; принос на БА в грижата за лицата с български произход, бит и култура и техните общности на територията на РСМ и интензифициране на културния и информационен обмен с тях, което да допринесе за подобряването на стандарта им на живот и запазване на етнокултурната им идентичност.

Дефинирани са следните приоритети на ДВС между Република България и **Босна и Херцеговина**: подпомагане на реформите във Въоръжените сили с цел по-нататъшно стабилизиране и пълноценното включване на БиХ като единна държава в евро-атлантическото и европейското политическо и икономическо пространство; осъществяване на военно сътрудничество в подкрепа на общата сигурност в региона с цел запазване ролята на страната ни като генератор на стабилност и гарант на мира на Западните Балкани; поддържане на актуална двустранна правно-нормативна рамка в областта на сигурността и отбраната, която да осигурява адаптирано към съвременните условия военно сътрудничество във всички необходими области и форми; запазване и развитие на установените цивилно-военни отношения в общините, в които трайно са присъствали български военни контингенти, с цел

подпомагане на реализацията на българските външнополитически и икономически интереси.

Като приоритети в МВС с **Черна гора** са посочени: подпомагане на процесите на интеграция на АЧГ в командванията и структурите на Алианса, повишаване на оперативната съвместимост със страните членки и изпълнение на заявените национални цели за способности; ускоряване на механизмите на взаимодействие по ОПСО на ЕС и оказване на подкрепа за изпълнение на критериите за членство в областта на сигурността и отбраната; осъществяване на военно сътрудничество в подкрепа на общата сигурност в региона и запазване ролята на страната ни като генератор на стабилност и гарант на мира на Западните Балкани; поддържане на актуална двустранна правно-нормативна рамка в областта на сигурността и отбраната, която да осигурява адаптирано към съвременните условия военно сътрудничество във всички необходими области и форми; подкрепа за задоволяване на необходимостта от висше военно образование, специализации и обучения на военнослужещите от АЧГ.

С **Република Албания** са определени следните приоритети: активно съюзническо сътрудничество в НАТО и реализиране на съвместни програми в рамките на концепцията за интелигентна отбрана и в подкрепа на изпълнението на заявените национални цели за способности; ускоряване на механизмите на взаимодействие по ОПСО и оказване на подкрепа за изпълнение на критериите за членство в ЕС в областта на сигурността и отбраната; осъществяване на военно сътрудничество в подкрепа на общата сигурност в региона; поддържане на актуална двустранна правно-нормативна рамка в областта на сигурността и отбраната, която да осигурява адаптирано към съвременните условия военно сътрудничество във всички необходими области и форми; принос на БА в грижата за БНМ в Албания, повишаването на стандарта на живот на сънародниците ни там и интензифициране на информационния и културен обмен.

Анализът на факторите, оказващи влияние върху сътрудничеството в сферата на сигурността и отбраната между България и Косово и необходимостта, според автора, да бъдат установени институционални връзки между МО и Министерството на КСС позволява да бъдат определени следните основни приоритети на ДВС между Република България и **Република Косово**: подпомагане на реформите в КСС с акцент върху установяването на демократичен контрол върху тях и подготовката им за пълноценното включване на Република Косово в евро-атлантическото и европейското политическо и икономическо пространство; осъществяване на военно сътрудничество в подкрепа на общата сигурност в региона с цел запазване ролята на страната ни като генератор на стабилност и гарант на мира на Западните Балкани; приемане и поддържане на актуална двустранна правно-нормативна рамка в областта на сигурността и отбраната, която да осигурява

адаптирано към съвременните условия военно сътрудничество във всички необходими области и форми; запазване и развитие на установените цивилно-военни отношения в общините, в които трайно са присъствали български военни контингенти с цел подпомагане на реализацията на българските външнополитически и икономически интереси; принос на БА в грижата за лицата с български произход, бит и култура и техните общности на територията на Косово.

Изводи от трета глава

1. Държавите, които са геополитически лидери и съседните на Западните Балкани страни съумяват ефективно да използват възможностите, които предоставя МВС за постигане на техните външнополитически приоритети в региона. Разкритите добри практики и ефективни модели в тази сфера, след приспособяването им към нашите възможности и потребности биха могли да бъдат използвани от България.

2. За да може военното сътрудничество със страните от Западните Балкани пълноценно да се използва в интерес на българската външна политика е необходимо неговите приоритети своевременно да бъдат дефинирани и актуализирани спрямо особеностите на средата на сигурност. За постигането на тази цел би могло да се използва предложеният теоретичен модел за определяне на приоритетите и насоките във военното сътрудничество с всяка от държавите в региона. По този начин ще бъде въведен системен подход в тази сфера, който ще намали влиянието на субективния фактор при вземането на решения.

3. Резултатите от осъщественото проучване показаха, че по-голямата част от анкетирания експерти се обединяват в подкрепа на хипотезата на дисертационния труд, че към момента страната ни не използва достатъчно ефективно военното сътрудничество в интерес на изпълнението на външнополитическите ни приоритети на Западните Балкани и необходимостта от всестранно регулиране на областта на международното военно сътрудничество. Верифицирани са използваните в теоретичния модел основни фактори, оказващи влияние върху военното ни сътрудничество със страните от Западните Балкани, както и предложената авторска дефиниция на термина „международно военно сътрудничество“.

4. Формулираните в дисертационния труд конкретни приоритети на военното сътрудничество на България с всяка от страните от Западните Балкани следва да се разглеждат като основа на двустранните отношения в областта на отбраната. Въпреки относителната си дългосрочност приоритетите следва да бъдат периодично адаптирани към динамично променящата се среда на сигурност, така че да продължават да осигуряват възможност за синергично използване на военното сътрудничество заедно с другите инструменти на международните отношения в цялостния контекст на междудържавните връзки.

РАЗДЕЛ III. ЗАКЛЮЧИТЕЛНА ЧАСТ, НАУЧНИ И ПРАКТИКО-ПРИЛОЖНИ ПРИНОСИ

Общи изводи

1. Военното сътрудничество е дейност, съпътствала човечеството през по-голямата част от историята му. То оказва влияние не само върху военния аспект от развитието на обществата, но има и своето политическо, икономическо и социално измерение.

В съвременни условия МВС и изградената чрез него глобална мрежа от съюзници и партньори играе съществена роля при намаляване на нивото на неопределеност в системата на международните отношения и се използва като един от най-ефективните инструменти за предотвратяване на конфликти и тяхното управление в контекста на регионалната и глобалната сигурност.

2. Основната задача на международното военно сътрудничество, като подсистема на международните отношения е да отстоява националните и колективните интереси. За тази цел субектите на международното право използват съвместно планирано и координирано инструментите на националната и колективната мощ във военната област.

Международното военно сътрудничество се осъществява в съюзнически и партньорски формати и се провежда в разнообразни форми в рамките на три функционални области.

3. България, като член на НАТО и ЕС допринася за постигането на благоприятна глобална и регионална среда на сигурност и участва активно в повечето от форматите в областта на отбраната на Балканите.

На национално ниво системата за МВС е относително добре структурирана, включително с широко развърната военно-дипломатическа мрежа в чужбина. Констатира се обаче необходимост от комплексно регулиране на областта, а подходяща форма за това може да бъде доктринален документ, в който да бъдат дефинирани целите и задачите на международното военно сътрудничество, да бъдат регламентирани осигуряването, планирането, провеждането и отчитането му, както и формулирани механизми за взаимодействие между участващите институции.

4. Западните Балкани са регион със стратегическа важност за Република България. Затова неговата стабилност, демократизация и икономическо развитие представляват национален интерес за страната ни.

Приоритетите на външната ни политика в региона могат да бъдат отстоявани и чрез възможностите на международното военно сътрудничество. Въпреки заявената амбиция за водеща роля в европейската и евро-атлантическата интеграция на региона и съществуващите благоприятни предпоставки за това, страната ни не е сред водещите регионални фактори в тази област.

5. За да може МВС да бъде ефективно използвано в интерес на външната политика на страната ни в региона е необходим системен подход, чрез който да бъдат определени неговите приоритети с всяка от страните, а на тяхна основа да бъдат формулирани цели и набелязани мерки за тяхното постигане. На този процес следва да се осигури непрекъснатост в рамките на подходящ модел, така че отделните му компоненти да бъдат периодично адаптирани към измененията на средата на сигурност с цел МВС да продължава да бъде ефективно използвано в интерес на външната политика на Република България.

Заклучение

Международното военно сътрудничество е ефективен инструмент на международните отношения, използван от субектите на международното право за защита на националните и колективните им интереси. То се реализира в съюзнически, партньорски, глобални, регионални, многостранни и двустранни формати въз основа на договори, споразумения, меморандуми, протоколи, планове и програми. Осъществява се в многообразни форми в три основни области – военно-политическо и военно-икономическо сътрудничество и военно взаимодействие.

В хода на изследването бяха изучени развитието, същността и съвременните форми и формати за ефективна реализация на международно военно сътрудничество. Беше констатирана липсата на единна понятийна система и класификация в областта. С цел унифициране на понятията в дисертационния труд са предложени авторски определения на термина „международно военно сътрудничество“ и класификация на основните му области и форми.

Стесняването на фокуса на изследването върху Западните Балкани и военното сътрудничество на България и страните от региона наложи проучвателната дейност да се насочи по две линии на изследване. От една страна беше изучено и анализирано международното военно сътрудничество на страните от региона за да се определят неговите приоритети, основни области и страни партньори, въз основа на което да се установят потребностите на държавите и да бъдат идентифицирани добри чуждестранни практики и ефективни модели за двустранно военно сътрудничество, които можем да използваме. От друга страна бяха изучени и анализирани нормативната уредба в областта на МВС в България, отговорните длъжностни лица и организационни структури, както и развитието и актуалното състояние на военното сътрудничество на страната ни с Република Сърбия, Република Северна Македония, Босна и Херцеговина, Черна гора, Република Албания и Република Косово.

Резултатите от анализите наложиха три основни извода.

На първо място страните от региона сравнително ефективно използват МВС за гарантиране на сигурността си, укрепване на отбранителните си

възможности, развитие на адекватни на съвременните рискове и предизвикателства способности и постигане на напредък при изпълнението на външнополитическите си цели.

На второ място геополитическите лидери използват МВС със страните от Западните Балкани за разширяване на политическото си влияние, което оказва въздействие върху интензитета на тяхната европейска и евроатлантическа интеграция. Повечето държави на Балканите, въпреки относително по-ограничения си ресурс, също се стремят да привлекат отделните страни от Западните Балкани в своята орбита на регионално лидерство.

На трето място беше установено, че въпреки съществуващите благоприятни предпоставки България не е сред водещите регионални фактори в областта на международното военно сътрудничество. Бяха идентифицирани редица чуждестранни добри практики и модели, които след приспособяването им към българските възможности и потребности, могат да се използват в интерес на външнополитическите ни приоритети в региона.

Тези три извода дават основание **хипотезата** на дисертационния труд, че съществуват нереализирани възможности за промяна на интензитета и обема на военното сътрудничество със страните от Западните Балкани така, че то по-ефективно да бъде използвано в подкрепа на външнополитическите приоритети на България в региона, да се счита за достоверна.

Преодоляването на този проблем беше потърсено, чрез разработването на теоретичен модел за определяне приоритетите и насоките във военното сътрудничество със страните от Западните Балкани, който да въведе системен подход и да намали влиянието на субективния фактор при вземането на управленски решения в тази област.

Понеже МВС в основата си е инструмент за защита на националните интереси изходна точка при определянето на неговите приоритети следваше да бъдат външнополитическите приоритети на страната ни във взаимоотношенията с държавите от региона. Констатирането на липсата на отделен обществено достъпен стратегически или концептуален документ, в който те да са конкретно дефинирани наложи извличането им от официални източници, в които те са били частично разглеждани през годините. Бяха използвани две групи документи – националните ни стратегически документи в областта на сигурността и отбраната и програмите за управление на българските правителства през XXI век.

С разработването на теоретичен модел за определяне на приоритетите и насоките във военното сътрудничество на Република България със страните от Западните Балкани, така че този инструмент на международните отношения в най-пълна степен да подпомогне реализирането на външнополитическите приоритети на страната ни в региона се постига основната **цел** на дисертационния труд.

Моделът предоставя възможност за системен подход, базиран на комплексна оценка на значимите фактори, които оказват влияние върху военното сътрудничество със страните от региона. Негова основна задача е да прецизира приоритетите на военното ни сътрудничество със страните от Западните Балкани, така че то да се използва за ефективно реализиране на външнополитическите ни приоритети. В хода на изследователската дейност бяха идентифицирани организационните структури от трите министерства, имащи компетенции в тази област, които е целесъобразно да участват в шестте етапа на дефиниране на приоритети, определяне на цели и разработване на мерки за постигането им.

На базата на изследването на актуалното състояние на основните фактори, които оказват влияние върху военното ни сътрудничество със страните от региона в дисертационния труд са предложени негови основни приоритети. Въпреки относителната си дългосрочност, те трябва да бъдат периодично преразглеждани и адаптирани към динамично променящата се глобална и регионална среда на сигурност.

Независимо, че теоретичният модел е разработен специално за военното сътрудничество със страните от Западните Балкани, неговата основна схема може да бъде използвана универсално. При приспособяването му към други региони или отделни държави е необходимо прецизирането на основните компоненти на анализите на факторите за влияние и участващите в отделните етапи на прилагането му организационни структури.

В заключение може да бъде направен изводът, че Западните Балкани са регион със стратегическа важност за страната ни, поради което запазването на неговата стабилност, недопускането на конфликти, демократизацията и пълната му европейска и евро-атлантическа интеграция представляват български национален интерес. Съществуват нереализирани до момента възможности за по-ефективното използване на международното военно сътрудничество, като инструмент за защита на националните ни интереси в региона. То трябва да бъде в синхрон с външнополитическите ни приоритети и да осигурява приемственост, последователност и предвидимост.

НАУЧНИ И ПРАКТИКО - ПРИЛОЖНИ ПРИНОСИ

Научни приноси

1. Обогатена е теорията в областта на международното военно сътрудничество с авторско определение на термина „международно военно сътрудничество“.

2. Изведена е авторска класификация на основните области на международно военно сътрудничество и формите, в които се осъществява в съвременни условия.

3. Постигнато е ново знание въз основа на изчерпателна систематизация на значима по обем фактология от международното военно сътрудничество.

Практико-приложни приноси

1. Разкрити са основните фактори, оказващи влияние на целите, обема и интензитета на провежданото от страните от Западните Балкани международно военно сътрудничество, както и неговите основни приоритети.

2. Разработен е теоретичен модел за определяне на насоките и приоритетите във военното сътрудничество на Република България с всяка от страните от Западните Балкани, така че то да бъде ефективно използвано при реализирането на външнополитическите приоритети на държавата ни в този регион.

3. Идентифицирани са външнополитическите приоритети на Република България в отношенията със страните от Западните Балкани и въз основа на верифицирани основни фактори, оказващи влияние върху военното сътрудничество със страните от Западните Балкани са предложени приоритети на военното сътрудничество на Република България с тези държави.

НАУЧНИ ПУБЛИКАЦИИ ПО ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. НИНОВ, М., ПЕТРОВ П., 2022. Актуални схващания за военното сътрудничество. В: *Сборник научни трудове от научна конференция „Студен мир под заплахата -интеграция и сигурност“, Департамент „Национална и международна сигурност“ (НБУ), 13.05.2022 г.* София: НБУ. ISBN 978-619-7383-26-3 – съавтор.

2. НИНОВ, М., ПЕТРОВ П., 2022. Студеният мир и партньорското военно сътрудничество на НАТО. В: *Сборник научни трудове от научна конференция „Студен мир под заплахата -интеграция и сигурност“, Департамент „Национална и международна сигурност“ (НБУ), 13.05.2022 г.* София: НБУ. ISBN 978-619-7383-26-3 – съавтор.

3. ПЕТРОВ П. 2022. Приоритети на българската външна политика на Западните Балкани, произтичащи от националните стратегически документи в областта на сигурността и отбраната. В: *Сборник доклади от научна конференция „Актуални проблеми на сигурността“, 27-28.10.2022 г.* Велико Търново: Издателски комплекс на НБУ „Васил Левски“. ISSN 2367-7473 – автор.

4. ПЕТРОВ П. 2022. Общи тенденции и различия във военното сътрудничество на страните от Западните Балкани. В: *Сборник доклади от научна конференция „Актуални проблеми на сигурността“, 27-28.10.2022 г.* Велико Търново: Издателски комплекс на НБУ „Васил Левски“. ISSN 2367-7473 – автор.

GEORGI STOYKOV RAKOVSKI NATIONAL DEFENCE COLLEGE
FACULTY OF INFORMATION AND SECURITY
MILITARY AND LANGUAGE TRAINING DEPARTMENT

COLONEL PETAR DOBREV PETROV

**EFFECTIVE USE OF MILITARY COOPERATION WITH THE
COUNTRIES OF THE WESTERN BALKANS IN THE INTEREST OF
THE FOREIGN POLICY OF THE REPUBLIC OF BULGARIA**

ABSTRACT

of the PhD thesis submitted for the purpose of obtaining
the educational and scientific degree “doctor”
in the field of higher education 9. “Security and Defence”,
professional field 9.1. “National Security”,
scientific specialty “Military-Political Aspects of Security”

Scientific advisor:
COL. ASSOC. PROF. MARIAN DRAGANOV NINOV, PhD

Sofia, 2023

The dissertation was discussed and accepted at the extended meeting of the "Military and Language Training" department of the "Information and Security" faculty of the Military Academy "G. S. Rakovski" and proposed for defence in front of scientific jury with protocol No. 4/19.04.2023.

The author of the dissertation is a PhD student at independent form of study in the "Military and Language Training" department of the "Information and Security" faculty of the Military Academy "G. S. Rakovski", Sofia, in the field of higher education 9. "Security and Defence", professional field 9.1. "National Security", scientific specialty "Military-political Aspects of Security"

The defence of the dissertation will be held on 19.07.2023 at 14.30 in hall A3 of the Military Academy "G. S. Rakovski".

The dissertation consists	279 pages
Main text	222 pages
References	117 titles
Figures	9
Schemes	1
Tables	27
Appendices	10
Scientific publications	4

Autor: Petar Dobrev Petrov

Topic: „Effective use of military cooperation with the countries of the Western Balkans in the interest of the foreign policy of the Republic of Bulgaria“

Printed: 2023 г.

I. GENERAL CHARACTERISTICS OF THE DISSERTATION

The dissertation has the character of a scientific research work with a formulated working hypothesis, goals and objectives. Covers: introduction; a main body consisting of three chapters; general conclusions; conclusion; bibliography and appendices.

The relevance of the problem

The main priority in the foreign policy of the most of the European countries is the development of good neighborly relations, within which they can realize their national interests. The countries of the Western Balkans are our neighbors. The development of the political and socio-economic processes in them and the relations between them and with other subjects of international law are of primary importance for the Republic of Bulgaria. This is the main reason why further stabilization and full inclusion in the Euro-Atlantic and European political and economic space of the countries of the region is a Bulgarian national interest.

Bulgaria, as a member of the EU, shares common foreign policy goals, and as a member of NATO gives priority to preserving the perspective of Euro-Atlantic integration of the entire region. At the same time, along with common goals, our country also has its own interests in bilateral relations with the countries of the Western Balkans.

One of the main elements of the process of accession of new countries to the EU is the regulation of their relations with the member countries so that unresolved bilateral issues are not brought into the union. Union members used this process effectively to protect their national interests in their bilateral relations with candidates.

The relevance of the problem is determined by the fact that, given the position of the Western Balkan countries as candidates for EU membership, the current historical moment is very important to finding and effectively using those mechanisms and tools of our foreign policy that simultaneously uphold the goals of both the strategic alliances of which we are members and to protect our national interests and priorities in the development of relations with the countries of the region.

The object of the study is international relations in their sphere of cooperation for the achievement and protection of national and collective interests.

The subject of the study is international military cooperation (*IMC*), as a tool for defending foreign policy interests, in particular those of the Republic of Bulgaria in relation to the countries of the Western Balkans.

The hypothesis is that there are unrealized opportunities to change the intensity and volume of military cooperation with the countries of the Western Balkans so it can be used more effectively to support Bulgaria's foreign policy priorities in the region.

The aim of the dissertation thesis is to enrich the scientific knowledge in the field of the IMC. To develop a theoretical model for determining the priorities and guidelines in the military cooperation of Bulgaria with the countries of the Western Balkans, and to formulate them in such a way that this instrument of international relations in fully to support the realization of the foreign policy priorities of our country in the region.

Based on the set aim, the following **scientific research tasks** are defined:

1. Revealing the essence and modern forms and formats for effective implementation of the IMC and proposing definitions and classification where generally accepted ones are not found.

2. Study of the international military cooperation of the countries of the Western Balkans, including with Bulgaria, with an emphasis on the opportunities for using good foreign practices and effective models in the interest of fulfilling the foreign policy priorities of our country in the region.

3. Analysis of the regulatory framework in the field of the IMC in Bulgaria, the responsible structures and the forms used, with the aim of identifying possible deficits and proposing ways to improve the efficiency of its use.

4. Analysis of the current strategic documents in the field of the foreign policy and the security and defence policy of the Republic of Bulgaria and the programs of the Bulgarian governments in the XXI century, with the aim of determining the main foreign policy priorities of our country in relations with the countries of the Western Balkans.

5. Development of a theoretical model for determining the priorities and setting guidelines in the military cooperation of Bulgaria with the countries of the WesternBalkans, so that it can be effectively used in the realization of the foreign policy priorities of our country in the region.

6. Formulation, based on the model, of priorities in the military cooperation of the Republic of Bulgaria with each of the countries of the Western Balkans.

The scope and dynamics of the problems considered in the dissertation impose the following **limitations**:

1. In the dissertation under Western Balkans, not the geographical place of the countries is considered, but the political concept covering the countries in this geographical area that are not yet members of the EU - the Republic of Serbia, the Republic of North Macedonia, Bosnia and Herzegovina, Montenegro, the Republic of Albania and the Republic of Kosovo.

2. Due to the ambiguous interpretation of the terms "effectiveness" and "efficiency" in the scientific and regulatory literature, in the dissertation, "effectiveness" means the achievement of the desired result without taking into account the resources used for this.

3. The relatively high dynamics of the European and Euro-Atlantic integration processes in the region, the emergence of new and the development of the previous forms and formats for military cooperation and the updating of the legal framework

necessitate the setting of a time limit. In the dissertation, they were investigated until January 20, 2023.

4. Due to a number of features of military-economic cooperation, the opportunities of its use to support the priorities of our foreign policy in the region have not been fully analyzed. This is due to both the specialized economic aspect of this cooperation and the peculiarity that in most countries of the region the companies producing military products are still predominantly state-owned, while in Bulgaria most of them are privately owned. The last one puts the cooperation between them rather in the field of relations between independent economic subjects than in the field of international relations.

Methods such as comparison, induction, deduction, analysis and synthesis were used, and in particular, methods such as historical review, content analysis, summary, literature review, logical modeling, etc. These methods serve the needs of the research and present reliable scientific results for practice. An expert survey was conducted in order to verify the degree of effectiveness of the military cooperation with the countries of the Western Balkans, the relevance of the main influencing factors used in the developed theoretical model in determining the priorities for cooperation with these countries, as well as the proposed author's definition of the term "international military cooperation".

In the course of the research, both the long-term military-diplomatic experience of the author and the results of his discussions with experts directly involved in the field of the IMC and former military-diplomatic representatives who worked in the countries of the Western Balkans were used.

Structure of the dissertation

In order to solve the research tasks and achieve the set goals, the structure of the dissertation is as follows: an introduction, three chapters, general conclusions, conclusion and appendices.

In the **introductory part**, the topicality of the topic, its practical-applied nature and the formulation of the problem are substantiated.

In the **first chapter**, the first research task was solved. The development and nature of the IMC are presented and analyzed. Due to the finding of the lack of a commonly accepted conceptual system in the field of military cooperation, which makes it difficult to work on the comparative analysis of the used areas and forms for its implementation, an author's definition of the term "international military cooperation" and a classification of the main areas and the forms of the IMC have been proposed. The modern formats for the implementation of the IMC have been researched, including in the Western Balkans, with which the solution of the second research task was started.

In the **second chapter**, part of the second, third and fourth scientific research tasks are fulfilled. The IMC of the countries of the Western Balkans has been researched, on the basis of which the main factors that have an impact on its goals, volume and intensity, as well as the priorities in this activity of each country, have

been identified. The regulatory framework in the field of the IMC in Bulgaria, the responsible structures and the forms used have been studied, and ways to improve the efficiency in its use have been proposed. The development and current state of military cooperation between Bulgaria and the countries of the Western Balkans are analyzed. Based on the analysis of the strategic documents in the field of the foreign policy and the security and defence policy of Bulgaria and the programs of the Bulgarian governments in the 21st century, the main foreign policy priorities of our country in relations with the countries of the Western Balkans have been determined. .

In the **third chapter**, the second, as well as the fifth and sixth scientific research tasks are solved. Good foreign practices and models have been identified that can be used to change the focus and intensity of our military cooperation with the countries of the Western Balkans in the interest of our foreign policy priorities. It has been developed a theoretical model for determining the priorities and guidelines in the military cooperation of Bulgaria with the countries of the Western Balkans, so that it is effectively used in the interest of our foreign policy in the region. On its basis, priorities have been proposed in our military cooperation with each of the countries.

By applying the expert research method, the proposed author's definition of the term "international military cooperation" and the main factors influencing our military cooperation with the countries of the Western Balkans, which are the basis of the proposed theoretical model, have been verified. Expert support for the hypothesis of the dissertation and the need for a conceptual document regulating the field of the IMC in Bulgaria was found.

SECTION II. STRUCTURAL ELEMENTS OF THE DISSERTATION

FIRST CHAPTER

INTERNATIONAL MILITARY COOPERATION – NATURE, AREAS, FORMS AND FORMATS

Military cooperation is an activity that has accompanied humanity throughout most of its history. Its prototype is cooperation to defend against threats of a military nature and the exchange of weapons and the means of their use. With the emergence of states, it acquires ever-greater dimensions and importance. Studying the development, essence and modern forms and formats for effective implementation of the IMC helps to increase the degree of understanding and awareness of its impact, both on the architecture of the global security system and on the capabilities to protect allied and national interests.

1.1. Historical overview and development of international military cooperation

Historically, military cooperation extends as far as the interests of military history as a science. It can be found in all the main aspects of war - political,

economic, diplomatic and armed struggle.

Military cooperation in antiquity was based on alliances concluded with a military purpose between individual groups, tribes and state formations. Initially, they were mostly bilateral and verbally concluded. Unions between more than two countries appeared much later, around the 7th century BC, being the most numerous among the Greek polis. During the Middle Ages, states consolidated and military cooperation was again mainly related to the formation of bilateral alliances. The IMC is directly related to the development of international relations. The 1648 Peace Treaties of Westphalia imposed the first historically established system in international relations at the global level. Since then, more than 450 international treaties have been concluded that cover the formal conditions for military alliances, as an officially stated conditional military commitment between two or more independent states for future action.⁶

The Napoleon's wars (1799 - 1815) brought a new opportunities for military cooperation. The need for operational and technical compatibility (*during the wars the French Empire had more than 50 allies*) caused a significant increase in the degree of military cooperation of the participating countries.

The two largest military conflicts in human history - the First and Second World Wars have the greatest contribution to the complex development of military affairs, including all aspects of military cooperation. The wide geographical scope and the complexity of the operations cause the development of the IMC in all areas and forms.

The creation of the North Atlantic Treaty Organization (1949) and the Warsaw Pact Organization (1955) largely determined the development of the IMC in the subsequent period of the Cold War.

The collapse of the USSR and the dissolution of the Warsaw Pact Organization in the last decade of the 20th century caused a significant change in the strategic security environment. In order to adapt to it, the NATO member countries initiated the establishment of partnership relations with all the countries of Central and Eastern Europe. The partnership formats "Partnership for Peace" (PfP) "Mediterranean Dialogue", "Istanbul Cooperation Initiative" and "Partners Across the Globe" are gradually taking shape.

In a multinational format, apart from NATO, on a smaller scale, IMC is also implemented within other political and politico-military alliances such as the EU, the Collective Security Treaty Organization (CSTO) and the Shanghai Cooperation Organization (SCO). A number of regional organizations such as the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE) and forums such as the South East European Cooperation Process also provide a platform for establishing and developing partnerships. In some cases, coalitions of the willing are formed with a specific goal, in which countries, rather than organizations, have the leading role.

⁶ GIBLER, DOUGLAS., 2009. *International Military Alliances, 1648-2008*. Washington: CQ Press. ISBN: 9781568028248

1.2. Essence of modern international military cooperation

The IMC is conducted within the general framework of international cooperation, which is a field of international relations. Its subjects are the states that are equal and independent in the implementation of their international relations and international organizations (*including coalitions*) - subjects of international law. Objects of the IMC are values of a material and immaterial nature for its subjects (*sovereignty, territorial integrity, unity, acquisition or preservation of capabilities, etc.*).

The analysis of the doctrinal documents in the area of the IMC and the terminology of leading countries in this area such as the USA, the UK and the Russian Federation, as well as the Bulgarian specialized literature, allows the conclusion to be made that there is no commonly accepted definition of the concept of "international military cooperation". However, it is generally understood that its main purpose is the protection of national and collective interests. Since the IMC is an area of international relations, the foreign policy interests of the state should be defended through it. They, in turn, defend themselves through the instruments of national, coalition and alliance power. Through them, the state can purposefully change the state of another state, and/or resist such an impact⁷. The instruments of power that are used to achieve national interests are: diplomatic; informative; military and economic⁸, and the IMC can be an element of each of them.

Proceeding from the need to reflect the above-mentioned interrelationships in the definition and the need to present the IMC as a set of interconnected elements, considered as a single whole, i.e. as a system, for the needs of the dissertation paper (*DP*), I offer the following definition of the concept of "international military cooperation": **a system of planned and coordinated joint use of the instruments of national or collective power in the military area of two or more countries or other subjects of international law , in order to protect national or collective interests.**

In this way, the definition presents the IMC as a system and is in harmony with modern understandings of the use of the instruments of power to protect national or collective interests. This allows its further classification into main functional areas and forms, depending on its use as a component of the various instruments of national, coalition or alliance power.

In order to shorten the length of the definition, coalition and alliance power are combined as "collective power". I believe that with the unification the meaning of the concept is preserved, which is confirmed by the fact that none of the surveyed experts who verified the definition (*the results are presented in the third chapter of the DP*) disputed it.

The perception of the IMC as a joint use of the instruments of national or collective power in the military area implies the distinction of its functional areas

⁷ Armed Forces Doctrine (NP-01, Edition A, 2017)

⁸ Ibid.

depending on which component of the instrument is used. Thus, it can be divided into one that is conducted in the military-political, military and military-economic spheres. This necessitates a refinement of the names of the areas due to the distinction of military cooperation as a general concept and as one of its areas, which is carried out as a component of the military instrument of power. Therefore, I propose for the needs of the study to distinguish three main areas of international military cooperation - **military-political cooperation, military interaction and military-economic cooperation.**

My empirical observations in the field of the IMC, discussions with current and former military diplomats and analysis of multiple sources such as electronic publications on official websites of ministries of defence and armed forces, bilateral and multilateral programs, plans, memoranda, agreements and treaties give reasons to propose **a classification of the main forms by areas** in which IMC is conducted in modern conditions.

Military-political cooperation is an area of international relations related to participation in political, political-military, military-political or military alliances and the establishment, development and maintenance of bilateral and multilateral defence cooperation. It is most often a component of the diplomatic and informative instruments of the national or collective power and in modern conditions is realized through: high-level meetings of the political leadership of the institutions in the field of defence; conducting consultations; negotiations; joint defence decision-making; drafting and adoption of joint doctrinal and planning documents; developing and adopting common positions or principles of conduct; signing agreements and other international legally binding acts; exchange of strategic intelligence information.

International military interaction is an area of international relations related to the interaction of national, coalition or allied armed forces and their institutions. It is most often a component of the military instrument of national or collective power and in modern conditions is realized through: high-level meetings of the strategic military leadership; staff meetings; providing support for building and maintaining capabilities and their supporting infrastructure; expert meetings, formation and work of joint commissions; arms control inspections; joint participation in parades and demonstrations; participation in joint operations of different nature and scale; participation in joint headquarters and military formations; providing medical assistance and evacuation; participation in joint trainings, drills, exercises, maneuvers, sailings, launches and shootings; military advisors, instructors, and mobile training and evaluation teams; participation in joint training and development facilities and centers and capability sharing; providing support for achieving allied and partner standards in various areas of military affairs; training and evaluation of troops; exchange of trainees, instructors and researchers; joint research and other scholarly activities, including in the field of military history and archives; organization and participation in international symposiums, conferences, round tables and seminars in the field of defence and security; exchange of information

and experience; joint sports and cultural events, including celebrations, wreath-laying ceremonies and protection of military monuments and graves; exchange of tourists.

Military-economic cooperation is an activity in the field of international relations related to the financing of projects of joint interest, joint development, production, advertising, sale, provision, service, export and import of military goods. It is most often a component of the economic instrument of national or collective power. In modern conditions, is conducted through: trust funds; signing contracts and agreements; purchase, sale, lease, rent or free provision and subsequent maintenance of military goods and services; granting of licenses and exchange of experience, documentation and experts; joint development of military goods; joint production, advertising, sale and maintenance of military goods; joint participation in exhibitions and demonstrations of military goods and equipment; joint activities on the destruction and utilization of military goods.

1.3 Current formats for the implementation of international military cooperation

IMC is implemented on a bilateral and multilateral basis. Multilateral cooperation is implemented within the framework of political and politico-military alliances and global and regional organizations and initiatives in the area of security and defence. According to the composition of the participants in the various formats and forms of cooperation within the framework of political and military-political unions, it can be distinguished into one in which only member countries participate and one in which member countries and partner countries participate, i.e. be allied or partnered.

1.3.1. Allied military cooperation

This section examines the main contemporary formats for allied military cooperation.

Within **NATO** and **EU** cooperation, more substantial attention has been paid to the Intelligent Defence Concept (*NATO*), Centers of Excellence (*NATO*), EU Battlegroups, the European Defence Agency (*EU*), the EU Satellite Center, the EU Institute for Security Studies and The European Initiative for Exchange of MILitary Young Officers. It was found that the most essential feature of the cooperation between the two organizations is that it should develop coherent, complementary and interoperable capabilities that are available to both organizations, subject to the sovereign decisions of the parties that own them.

The main regulatory documents, goals and tasks of the **CSTO** were reviewed. Allied cooperation through the Joint Headquarters, the Peacekeeping Force, the Joint Air Force, the Joint Training System, the University League, the Analytical Association is highlighted, and the objectives of military-economic cooperation are discussed.

The goals and limited (*in the field of countering international terrorism, separatism, extremism and drug trafficking*) forms of allied cooperation in the field of defence and security in the **SCO** are noted. Emphasis is placed on the regional

anti-terrorist structure permanently operating in the framework of the format and the joint exercises.

The importance of military cooperation at the global level within the framework of UN peacekeeping operations is indicated.

1.3.2. Partnership military cooperation

In this section, the main initiatives for partnership military cooperation within NATO, the EU and CSTO are described.

The main formats of NATO cooperation with the partner countries are the PfP program, the “Mediterranean Dialogue”, the “Istanbul Cooperation Initiative” and the “Partners Across the Globe”. As the most important priorities of the cooperation between the Alliance and its partners, compatibility, capacity building and support of security and defence reforms can be identified. Three main types of documents reflect the level of interaction reached within the partnership. These are the Individual Partnership Program, the Individual Partnership Action Plan and the Annual National Programme.

The PfP Planning and Review Process, the Military Training and Exercise Program, the Operational Capabilities Concept, the Defence and Related Security Capacity Building Initiative, the Partnership Interoperability Initiative and the Partnership Staff Post Program are presented.

Partnership Training and Education Centers can be defined as one of the most effective partnership tools.

The initiatives with the widest partnership scope - Building Integrity and the Program for the Implementation of UNSC Resolution 1325 on Women, Peace and Security were reviewed.

The importance for partners of the Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre, created for the joint management of the consequences of more than 45 emergency situations, and the NATO Trust Funds, through which more than 30 projects have been financed since 2000, are highlighted.

In the field of science and education, attention that is more substantial has been paid to the Science for Peace and Security Program, the Defence Education Enhancement Programme, and the PfP Consortium.

The role of NATO Contact Point Embassies is noted.

EU Battlegroups and the European Defence Agency (EDA) are indicated as the main formats for partner military cooperation in the EU. As of the beginning of 2023, the partner countries Norway, Turkey, Great Britain, RNM, Serbia, Albania and Ukraine participated in the EU battlegroups and expressed their readiness to participate. Four partner countries (*Norway in 2006, Switzerland in 2012, Serbia in 2013 and Ukraine in 2015*) have concluded administrative agreements with the EDA, allowing them to participate in its projects and programs.

The CSTO partners are divided into partners and observers. Partners are countries or international organizations that share the objectives and principles of the CSTO and wish to establish and develop mutually beneficial relations with the

organization in areas of mutual interest, with the acceptance of obligations to participate in the practical activities of the CSTO. Observers, on the other hand, are interested in studying the unclassified legal framework and experience of the CSTO without committing to participate in the organization's practical activities.

The cooperation of the CSTO with the Islamic Republic of Afghanistan and the Republic of Serbia can be noted as the most active. The parliaments of both countries have observer status to the Parliamentary Assembly of the CSTO, and Serbian military personnel take part in some military exercises of the organization's Collective Forces.

1.3.3. International military cooperation within smaller formats

International military cooperation also takes place within smaller regional formats (minilateral cooperation).

The most significant contemporary formats for regional military cooperation in Northern and Central Europe are the Nordic Defence Cooperation, the Central European Defence Cooperation, the Northern Group, and the Visegrad Group. Cooperation in them is most often used in the interests of the joint use of defence capabilities, increasing the degree of compatibility of the armed forces and military-economic cooperation.

In recent years, mainly on the initiative of Greece, a number of trilateral and quadrilateral military cooperation formats such as Greece-Cyprus-Israel, Greece-Cyprus-Egypt, Greece-France-Cyprus, Greece-Cyprus-Egypt-France have been developed in the Eastern Mediterranean. The main goal of this cooperation is to increase the level of general security in the region, to declare and protect the economic interests of the participants, mainly related to the hydrocarbon deposits in the region and the rights to their exploitation.

The main regional formats in which multinational military cooperation takes place in the Western Balkans are the South-East Europe Defense Ministerial, the Conference of the Chiefs of Defense/General Staffs of the Balkan's Countries on Military Cooperation and the Adriatic Charter.

There are other formats of regional security and defence cooperation at a lower level, such as those under the auspices of the Regional Cooperation Council.

Brief information on the creation, goals, organization and functioning of the regional cooperation formats is presented in the DP (*appendix 1 in the DP*). In order to compare the used and possible interactions, a tabular scheme was developed (*table 1 in DP*), reflecting the participation of Bulgaria and the countries of the Western Balkans in the regional formats for military cooperation and their initiatives.

Conclusions from the first chapter

1. Military cooperation over the centuries has had a multifaceted impact on the development of societies. Mainly intended to pool the military potential of the allies in order to protect common goals and interests, through joint armed struggle, it provides suitable conditions for an intensive exchange of ideas, technologies and goods, which affects the overall course of the socio-economic progress of mankind.

It also makes a significant contribution to ensuring periods of peace, by creating the necessary balance of forces necessary to achieve the effect of strategic deterrence.

2. International military cooperation is a field of international relations. Its subjects are the states and international organizations (*including coalitions*), and its objects are their values. It is a component of all four instruments of national and collective power and is used by its subjects to influence the strategic security environment. A major problem in formulating the policy for its implementation is finding the optimal level of integration so that the individual state has access to the military capabilities it needs with the least possible restrictions on national freedom of action.

3. Multilateral military cooperation is conducted in various formats, depending mainly on whether it is carried out between allies in political and military-political alliances or between allies on the one hand and partner countries on the other. This is also the main factor on which the degree of integration and compatibility depends.

4. The main formats for regional military cooperation in the South-Eastern Europe and the Western Balkans were initiated and established in the nineties of the last century by the USA, mainly as a confidence-building mechanism, but also as a platform to prepare the countries for their accession to NATO. Now, when the majority of the countries participating in these formats are already members of the Alliance, the regional military cooperation should be transformed in such a way that it meets the needs of the countries of the region much better.

5. The formats for international military cooperation in which Bulgaria and the countries of the Western Balkans participate or can participate together provide an opportunity for both allied and partnering cooperation. Cooperation within the framework of regional initiatives in the domain of security and defence could be expanded by our country obtaining observer status in A-5.

SECOND CHAPTER

INTERNATIONAL MILITARY COOPERATION OF BULGARIA AND THE COUNTRIES OF THE WESTERN BALKANS AND THE PRIORITIES OF BULGARIAN FOREIGN POLICY IN THE REGION

2.1. Priorities in the international military cooperation of the countries of the Western Balkans

Elicitation of the trends in the area of military cooperation of the countries of the region is important, because it shows us, on the one hand, promising areas for bilateral cooperation and on the other, examples and effective models. Bulgaria could use them in synergy with other forms of non-military bilateral and regional interaction to support the fulfillment of its foreign policy priorities to the greatest extent.

2.1.1. European and Euro-Atlantic integration of the countries of the region

Since security and defence cooperation is directly dependent on international

political cooperation, as well as on the strategic orientation of the countries in terms of political and politico-military alliances in which they participate or to which they aspire, the IMC of the countries of the Western Balkans cannot be considered outside the context of their aspirations and efforts for European and Euro-Atlantic integration.

In the DP, the process of European and Euro-Atlantic integration of the countries of the Western Balkans is examined chronologically and is presented and synthesized in table 2 and table 3 of the DP.

It can be concluded that the full EU membership of the countries of the region is their strategic priority. At this stage, two of them (*Serbia and Montenegro*) have started negotiations, two of them (*Albania and RNM*) are on the threshold of opening the first negotiation chapters, and the European perspective for BiH and Kosovo is still too unclear. Albania, Montenegro and RNM are now part of the Euro-Atlantic family. Full NATO membership of the remaining three countries of the region at this stage does not seem feasible in the medium term. Serbia categorically does not want full membership, and the Euro-Atlantic integration of BiH meets resistance from the Bosnian Serbs. The main obstacle to Kosovo's ambitions is the non-recognition of the country's independence by some of the EU and NATO member states.

2.1.2. Status and priorities in the international military cooperation of the countries of the Western Balkans

States establish and carry out military cooperation with other states or international organizations in order to protect their national interests or the collective interests of the alliances in which they participate. It contributes to ensuring national and collective security, increasing individual and collective defence capabilities and creating a climate of trust and understanding on a regional and global level.

In this section of the dissertation, current IMC of each of the countries of the Western Balkans is examined (*cooperation with Bulgaria is presented in a separate section*). Based on it the priorities in this area are determined (*for each country*) and the main factors affecting its objectives, volume and intensity for all of them are identified.

The current political leadership of the Republic of Serbia declares that the country's most significant actions in the field of defence policy are aimed at cooperation with the EU in the field of CSDP, cooperation with NATO within the framework of the PfP and cooperation within the UN, OSCE and international forums and initiatives on disarmament, counter-proliferation and arms control.

Bilateral military cooperation (*BMC*) has developed with varying intensity over the years.

The analysis of the level of Euro-Atlantic integration, the potential for planning and conducting IMC, the presence and tasks of the NATO structures on its territory, the main projects and programs of NATO in which it participates and their results, the cooperation within the CSDP of the EU and the CSTO, the main areas, forms and leading partners in the IMC allows the following main priorities of the

IMC of Serbia to be unraveled: comprehensive adaptation of the country's defence system to the model "member of the EU, but not of NATO"; active participation in CSDP and training of forces for participation in EU battlegroups; optimal use of all NATO opportunities and programs available under the PfP, to increase the defence capabilities of the country; training of military personnel for participation in EU and UN operations and comprehensive equipment of the participating troops; maximum usage of the possessed abilities in the field of military education, military medicine and the internationally certified training centers for peacekeeping operations and NBC protection for the development of the IMC; conduction of military cooperation with countries outside NATO and the EU in order to confirm the principle of military neutrality; hindering the legitimization of the Republic of Kosovo in all international formats, including in the field of defence and security.

Since March 27, 2020, the Republic of North Macedonia is a full member of NATO and its international military cooperation is mainly aimed at acquiring and developing capabilities that allow it to fulfill its alliance commitments.

The analysis of the level of Euro-Atlantic integration, the potential for conducting IMC, the main NATO projects and programs in which participates and their results, the cooperation within the framework of the EU CSDP, the main areas, forms and leading partners in the IMC allows the following main priorities of the IMC of the RNM to be unraveled: achieving full operational and technical compatibility with the armed forces of NATO member countries and fulfilling allied commitments; optimal use of all opportunities and programs of the Alliance to increase defence capabilities and ensure the protection of the country's territorial integrity and sovereignty; active participation in CSDP, including in EU battlegroups; training of military personnel for participation in NATO, EU and UN operations and comprehensive equipment of the participating forces; exploiting the capabilities of the owned internationally certified training centers in the field of public relations and helicopter pilot training, as well as its developed capabilities in the field of military education and military medicine.

The main factors influencing the IMC of Bosnia and Herzegovina are the special status of the country, regulated by the Dayton Peace Agreement and the very complicated organization of its national security system, the ongoing EU operation in the country, the functioning of the NATO Headquarter and above all the uncertainty about its Euro-Atlantic determination.

The analysis of the level of Euro-Atlantic integration, the potential for planning and conducting IMC, the presence and tasks of NATO structures and international operations on its territory, the main NATO projects and programs in which it participates and their results, cooperation within CSDP, the main areas, forms and the leading partners in the BMC allows the following main priorities of the IMC of BiH to be unraveled: usage of the opportunities provided by NATO, EU and partners on a bilateral basis with the main goal reforming of defence system; training of military personnel for participation in NATO, EU and UN operations and

adequate equipment of the participating units; provision of higher military education, specializations and training for military personnel of the BiH Armed forces abroad; effective usage of the Center for peacekeeping operations and the developed capabilities for humanitarian demining; optimal usage of existing and acquisition of new capabilities in the field of destruction and utilization of surplus weapons and explosives.

The main factors influencing the development of the IMC of Montenegro are the ambition for maximum contribution to the collective security of NATO, the aspiration to fulfill the criteria for membership in the EU and participation in CSDP, the lack of own capabilities for military training and education and the need to provide adequate defence of the country's air and maritime space.

The analysis of the degree of Euro-Atlantic integration, the potential for planning and conducting IMC, the main projects and programs of NATO in which it participates and their results, cooperation within the framework of CSDP, the main areas, forms and leading partners in the IMC allows the following main priorities of the IMC of Montenegro to be unraveled: achieving full operational and technical compatibility with the armed forces of NATO member countries and fulfilling allied commitments; full usage of all NATO programs, including for the joint use of capabilities in order to increase the defence capabilities of the country and to ensure the protection of territorial integrity and sovereignty with an emphasis on the surveillance and security of air and maritime space; active participation in CSDP in order to fulfill the criteria for full membership in the EU; training of military personnel for participation in NATO, EU and UN operations and adequate comprehensive equipment of the participating units; provision of higher military education, specializations and training for personal of Montenegro Armed Forces (MAF) abroad; full usage of existing personnel training capabilities, primarily in the areas of helicopter pilots training, alpine training and underwater demining; ensuring the destruction and disposal of surplus ammunition, explosives and armaments.

The main factors influencing Albania's military cooperation are the country's membership in NATO, the strategic determination for full membership in the EU, and the leading role of the United States in reforming its defence institutions.

The analysis of the level of European and Euro-Atlantic integration, the potential for planning and conducting IMC, the main projects and programs of NATO in which it participates and their results, cooperation within the framework of CSDP, the main areas, forms and leading partners in the IMC, allows the following main priorities of the IMC of Albania to be unraveled: ensuring full integration in the Euro-Atlantic structures and operational and technical compatibility with the armed forces of the member countries; maximum usage of NATO programs to increase the defence capabilities of the country and ensure the protection of territorial integrity and sovereignty with an emphasis on ensuring the surveillance and protection of air and maritime space; adaptation to CSDP and preparation of forces for participation in EU battle groups; continued participation

in NATO, EU and UN operations and adequate comprehensive equipment of the participating units; maximum usage of existing personnel training capabilities, primarily in the areas of Air Force, Navy and Special Forces; optimal usage of opportunities of multilateral and bilateral military cooperation for implementation of projects for modernization and improvement of the defence infrastructure in the areas of Navy, Air Force, cyber defence and QRF, as well as to achieve the declared NATO capabilities goals; deepening the BMC with the US; legitimizing the Republic of Kosovo in all international formats, including in the field of defence and security, providing support in the transformation of the Kosovo Security Forces (*KSF*) into Kosovo Armed Forces (*KAF*) and joint participation in exercises and trainings.

The most significant influence on international cooperation in the field of security and defence of the Republic of Kosovo is exerted by the desire to recognize the state as an independent subject of international law by the maximum number of countries and organizations, and above all by all NATO and EU member states, as an important condition for the implementation of its strategic priorities for full European and Euro-Atlantic integration.

The analysis of efforts for European and Euro-Atlantic integration, the potential for planning and conducting international cooperation in the field of security and defence, the presence and tasks of NATO structures and international operations on its territory, the main projects and programs of NATO in which it participates and their results and the main areas, forms and leading partners in bilateral cooperation in the area of security and defence, allows to define the following main priorities: legitimization of the Republic of Kosovo as an independent state, through participation in the maximum number of formats for international cooperation, including in the field of defence and security, establishing and expanding a network of military-diplomatic representatives, increasing the number of foreign military-diplomatic representatives accredited to or for Kosovo; supporting the organizational and legal building of the *KSF* and *MoD*; continuation of the strategic military partnership with the USA, Turkey and Albania; participation in international exercises, trainings and operations; organization of exercises and trainings on the territory of Kosovo with maximum level of international participation; provision of higher military education, specializations and trainings for personal of *KSF/KAF* abroad.

The general analysis of the areas and forms of the IMC presented in the section, which are used by the countries of the Western Balkans, allows us to conclude that there are factors common to all countries of the region, which have an impact on its goals, volume and intensity. As such, the following are identified: the strategic determination of all countries for EU and NATO membership and desired level of integration in both organizations, as well as the presence of active NATO structures on their territory; the achieved degree of compatibility with the armed forces of member countries and fulfillment of the membership criteria; the degree of

personnel, methodical, material and financial support of the desired reforms in the area of defence; the need of cooperation and acquiring of joint defence capabilities in order to efficiently use their relatively limited financial resources; the availability, completeness and topicality of the legal base regulating the IMC of the country on a bilateral and multilateral basis; the need for military education, training and qualification of military personnel and civilian employees based on limited own abilities in this area; the NATO, EU and UN operations in which they participate or in which they aspire to participate; the presence of international operations on their territory; the main characteristics of their armed forces such as numbers, organization, armament and equipment at their disposal.

The unraveled priorities of the IMC of the countries of the Western Balkans are systematized in thematic groups and, for the purpose of comparative analysis, are presented in tabular form (*appendix 2 in the DP*). Such data processing makes it possible to place Bulgaria more precisely in terms of regional cooperation initiatives, so that more attention can be paid on those of them that would be needed by more countries. In this sense, by identifying common needs, groups of countries can be identified to which Bulgaria could offer the implementation of projects in a specific area, as a leading country. At the same time, the generalization makes it possible to make a connection and search for dependencies between status of BMC between Bulgaria and countries in the region and how it fits into the general regional context.

2.2. Regulatory framework in the area of international military cooperation in the Republic of Bulgaria, forms used, responsible officials and structures

As in most countries, as in Bulgaria, the main responsibilities in the field of the IMC are assigned to officials and organizational structures in the Ministry of Defence (MoD). Certain principals and organizational units of the Ministry of Foreign Affairs (MFA) and the Ministry of Economy and Industry (MEI) also have responsibilities in this area.

2.2.1. Regulation and structures in the Ministries of Defence, Foreign Affairs and Economy and Industry

Within the framework of the research, it was established that the main goals and tasks of the IMC of the Republic of Bulgaria are defined in the Law on Defence and Armed Forces.

The main responsibilities for the planning, preparation and conduct of the IMC in the Ministry of Defence are assigned to the "Defence Policy and Planning" Directorate. In the rest of the specialized administration of the Ministry of Defence, to a lesser extent, the Directorates „Armament Policy“, „Legal Activity in Defence“, "Public Procurement in Defence" and "Social Policy and Military-Patriotic Education" hold functions in this area. In the Defence Staff, the main structures involved with the IMC are the "Coordination Activities" and "Strategic Planning" directorates. Abroad, Offices of the Military Attaché, the Military Representative of the Chief of Defence in the NATO and EU Military Committees and the national

military representatives in the Allied Operations Command and the Allied Transformation Command carry out the coordination of the IMC.

The organizational structure of the Ministry of Foreign Affairs, which is assigned responsibilities in the field of military-political cooperation, is the General Directorate "Political Affairs", through the Directorates "Common Foreign and Security Policy of the EU" and "Security Policy".

The Directorate "Internationally Controlled Trade and Security" has responsibilities in the field of bilateral and multilateral military-economic cooperation in the Ministry of Economy and Industry.

The analysis of the current regulations in the field of the IMC allows to draw the conclusion that there is no single legal act or conceptual document in which the goals and objectives are defined and the provision, planning, implementation and reporting of this activity is regulated, as well as are not defined effective mechanisms for interaction between participating institutions. The Doctrine of International Military Cooperation could play such a role.

2.2.2. Functional areas for bilateral military cooperation traditional for the Republic of Bulgaria

The Republic of Bulgaria develops the IMC based on bilateral and multilateral treaties, agreements, MoU, plans and programs. In this section, based on the analysis of the bilateral agreements and memorandums of understanding and cooperation in the field of defence signed since 2005, the functional areas of cooperation traditional for our country and the forms in which it is implemented are identified.

2.3. Military cooperation of the Republic of Bulgaria with the countries of the Western Balkans

Maintaining bilateral and multilateral military cooperation with allied and other countries is essential to ensuring the country's defence. In the annual reports on the state of the defence and the Armed Forces of Bulgaria in recent years, it is stated that on a bilateral basis, relations with NATO allies and neighboring countries are the most intense, and in the field of regional initiatives, emphasis is placed on SEE, the Western Balkans and The Black Sea region. The main efforts are aimed at coordinating and implementing high-level meetings and visits, conducting joint exercises and trainings, building defence capabilities and consulting in the areas of human resource management, military medicine, military education, military recreation, military police, internal audit and cyber defence.

The section presents basic data on Bulgaria's bilateral diplomatic relations with the countries of the Western Balkans, the participation of Bulgarian military units in international operations on the territory of BiH and Kosovo, and an analysis of the legal provision of cooperation in the field of defence and the main activities in the frameworks of BMC.

Based on these analyses, it was found that the most comprehensive is the bilateral legal base in the field of military cooperation with the Republic of Serbia, which affects the relatively wide palette of planned and implemented activities. The

cooperation is mainly aimed at maintaining a dialogue in the field of defence through high-level meetings, participation in joint exercises, exchange of experience in the areas of structural reform, budgeting, logistics and the use of Soviet-made armaments. Cooperation with RNM follows the overall state of interstate relations and, like them, is of a non-permanent nature. An update of the current legal framework of bilateral relations in the field of defence is necessary so that it reflects the position of both countries vis-à-vis NATO and EU and the ambitions of our country for a leading role in the process of European integration of the region. With the potential for a significant impact on bilateral relations in the field of defence is the participation of troops of Army of the RNM in the NATO battle group deployed from 2022 in Bulgaria. The specific administrative structure of BiH and the frequent blocking of institutions caused by the lack of consensus between the political representatives of the state-forming nations make it difficult to maintain an up-to-date bilateral legal framework in the field of defence. There is potential for development of relations in that area both in the line of multilateral cooperation within the EU and NATO (*through operation "ALTHEA" or the NATO headquarters in Sarajevo*), and on a bilateral basis in the areas of military education and training, military medicine, destruction of surplus armaments and ammunition and overcoming the consequences of natural disasters and accidents. The BMC with Montenegro is of relatively low intensity, however, the high-level political dialogue is well structured and meetings of defence ministers are held regularly. A potential for deepening cooperation is the participation of a units of the Army of Montenegro in the NATO battle group in Bulgaria. Given the opportunities and needs of both countries, military education and training, the presentation of the MoD of Montenegro by the Bulgarian military diplomatic offices abroad, overcoming the consequences of natural disasters and accidents, mountain units and the Navy have been identified as promising areas for BMC. With Albania, a relatively low level of bilateral military relations and a need to update the legal and regulatory framework in the field of defence were also found. Like the rest of the NATO member countries from the region, Albania also participates in the NATO battle group formed on our territory, which will have a positive impact on the overall bilateral relations in the field of defence. Taking into account the opportunities and needs of the two countries, military medicine, the Navy, mountain units and special operations forces have been identified as prospective areas for deepening cooperation. Security cooperation with the Republic of Kosovo is at an early stage. Favorable conditions for its development would be created with the achievement of a comprehensive agreement between Kosovo and Serbia on the normalization of relations and the functioning of full-fledged armed forces. There is potential for partnership development in military training and education and Air Policing.

In order to visualize the correlation between the priorities of the IMC of the countries of the Western Balkans and the main areas of IMC with Bulgaria, a table has been developed, presented in Annex 4 of the DP. It shows that there are areas in

which BMC with the countries of the region can be expanded to better meet their priorities. At the same time, an area stands out (*integration in the Euro-Atlantic structures and fulfillment of NATO commitments*) in which the ongoing cooperation with the interested countries could be united in a joint format in order to improve its effectiveness.

The participation of Bulgaria and the countries of the Western Balkans in the military cooperation initiatives and programs of NATO, the EU and the UN, in order to identify the realized and possible interaction between them, is presented in tabular form in Annex 5 of the DP. It is clear from the table that Bulgaria participates in the majority of NATO and EU alliance and partner cooperation programs and initiatives in which the countries of the Western Balkans participate. However, the comparison with the data from the table in Annex 4 of the DP shows that, despite simultaneous participation in some programs and initiatives, bilateral cooperation within their frameworks is not sufficiently active.

2.4. Foreign policy priorities of the Republic of Bulgaria in relations with the countries of the Western Balkans

The Western Balkans is a region of strategic importance for our country, which is why the preservation of its stability, the prevention of conflicts, its democratization and economic development, through its full-fledged European and Euro-Atlantic integration, is a national interest for Bulgaria⁹.

During my research studies, no publicly available strategic or conceptual document was found that would specifically define the foreign policy priorities of the Republic of Bulgaria vis-à-vis the countries of the Western Balkans. This necessitated the processing and analysis of national documents in which they are partially represented. Two main groups emerged. The first includes our strategic documents in the field of defence and security, in which countries and the region as a whole are included as a factor of influence on our national security system. The second contains the programs of the Bulgarian governments in the last twenty years.

The analysis of the Strategic Review of Defence and its Policy Framework (2004), the White Paper on Defence and the Armed Forces (2010), the National Defence Strategy (2016) and the Updated National Security Strategy (2018) gives reason to conclude that the role of the development of the situation in the region for the security environment, to which our country must adapt, is increasingly being taken into account. The use of analysis and synthesis methods allow to identify the following main priorities of our foreign policy in the Western Balkans, resulting from them: active participation in the further stabilization and full inclusion in the Euro-Atlantic and European political and economic space of the countries of the Western Balkans and accelerating the mechanisms of interaction with them based on their specific position as candidates for NATO and EU membership; supporting democratic processes and economic development in the countries of the region with

⁹ The Updated National Security Strategy of the Republic of Bulgaria. Adopted by decision of the National Assembly of the Republic of Bulgaria on March 14, 2018, published in State Gazette, № 26 of March 23, 2018.

the main goal of reducing the intensity of manifestations of instability; constructive participation in multilateral formats of regional cooperation and development of good-neighborly bilateral relations based on realization and protection of our national interests; continued participation of our armed forces in NATO and EU operations in the region, regional formats in the field of security and defence and development of military cooperation with the primary aim of strengthening confidence; supporting the reforms in the armed forces of the countries in the region, aimed at reorganizing them according to the standards of NATO and establishing democratic control over them; to pay greater and adequate attention to the Bulgarian national minorities in the countries of the region, which will find expression in a more intensive informational and cultural exchange and a special attitude towards Bulgarian citizens and persons of Bulgarian origin born and brought up outside the country.

The analysis of the programs of the regular Bulgarian governments from the beginning of the century to the present¹⁰ gives reason to conclude that the main priorities of our foreign policy in relation to the countries of the region are preserved throughout the period, while at the same time in each subsequent program they evolve and become more and more specific. The following main priorities stand out: preserving the role of our country as a generator of stability and guarantor of peace in the Western Balkans and the position of a major factor in NATO's initiatives for the region and supporting its Euro-Atlantic integration; active participation in the formulation of the European policy towards the Western Balkans, support for the European perspective of the countries of the region, taking into account our national interests, their individual achievements and upholding the position that the principle of good neighborly relations is a key element of the enlargement process; protection of the rights and freedoms of the Bulgarian national communities in the region and preservation of their ethno-cultural identity; implementation of the joint infrastructure projects ensuring the transport, energy and telecommunication connectivity of the region.

The priorities of Bulgaria's foreign policy towards the region as a whole, resulting from the two groups of documents, are synthesized into one common set. As such, the following can be mentioned: preserving the role of our country as a generator of stability and guarantor of peace in the Western Balkans; constructive participation in the multilateral formats of regional cooperation and development of good-neighborly bilateral relations with consideration and protection of our national interests; active participation in the formulation of allied policies for full inclusion in the Euro-Atlantic and European political and economic space of the countries of the Western Balkans, taking into account our national interests and on the basis of their individual achievements and their specific position as candidates for

¹⁰The researched period was chosen because before it there were active processes of reconfiguring the countries of the region related to the breakup of former Yugoslavia, and Bulgaria is in the stage of redefining and refining its interests and goals through the prism of a NATO and EU member state.

membership in NATO and the EU ; continued participation of our armed forces in NATO and EU missions in the region, regional formats in the field of security and defence and development of military cooperation in order to strengthen confidence and reduce the intensity of manifestations of instability; supporting reforms in their armed forces aimed at reorganizing them according to NATO standards and establishing democratic control over them; the protection of the rights and freedoms of the Bulgarian national communities in the region and preservation of their ethno-cultural identity; implementation of joint infrastructure projects ensuring the transport, energy and telecommunication connectivity of the region.

At the end of the section, priorities with each country separately are also identified. In essence, they overlap with the stated general priorities and are similar in most countries. However, they are adapted to some modern realities, such as the current position of the countries in relation to NATO and the EU, the conduct of international operations on the territory of the countries and our participation in them, and the recognition of the presence of the Bulgarian National Minority (BNM) in the respective countries.

Conclusions from the second chapter

1. Cooperation in the field of security and defence is directly dependent on the strategic orientation of the participating countries regarding the political and politico-military alliances in which they are members or to which they aspire. The full membership in EU of the six countries of the Western Balkans is their strategic priority, which none of them has achieved so far. Three of the countries in the region are already full members of NATO, and the membership of the remaining three at this stage seems unfeasible or difficult to achieve in the medium term.

2. The countries of the Western Balkans use the IMC in support of the implementation of their foreign policy priorities and with the aim of creating new and developing the existing capabilities of their armed forces, so that they are able to respond adequately to contemporary security risks and challenges. The identified priorities of the IMC of the countries of the region and main factors that influence its goals, volume and intensity make it possible to select such areas and forms of bilateral cooperation with Bulgaria that are in harmony with their needs.

3. In Bulgaria, the main functions in the field of the IMC are assigned to the Ministry of Defence. The Ministry of Foreign Affairs has responsibilities mainly in the field of military-political, and the Ministry of Economy and Industry in the field of military-economic cooperation. The lack of a conceptual document, such as the Doctrine of International Military Cooperation, which would unify the conceptual apparatus, define the goals, tasks and methods of its implementation, and define the system of competent structures and the relationships between them, has been identified as the main deficiency in the national regulation of this area.

4. The importance that the Western Balkans region has for the national security system of our country is evident from its inclusion as a factor of influence in our main strategic documents in the field of defence and security. The priorities

in our relations with the countries of the region also find a place in the programs of the Bulgarian governments. They are mainly aimed at preserving the stability of the Western Balkans, taking a leading role in the European and Euro-Atlantic integration of the countries of the region and taking care of the Bulgarian national communities living in them.

5. The intensity and volume of Bulgaria's BMC with the countries of the Western Balkans can be defined as discontinuous. Among the main reasons for this is the lack of a systematic approach and a unified program, which would not allow subjective decisions with a short-term effect to be made.

6. Taking into account the priorities of Bulgaria in its relations with the countries of the Western Balkans, the level of ambition of our country to be a leading factor in the processes of the further Euro-Atlantic and European integration of the region and the state of BMC with the countries of the region, may it was concluded that there are unused opportunities, good practices and effective models for changing the intensity of our military cooperation with the countries of the Western Balkans, so that it is more fully used in the interest of our foreign policy.

THIRD CHAPTER

ELICITATION OF OPPORTUNITIES FOR EFFECTIVE USE OF INTERNATIONAL MILITARY COOPERATION WITH THE COUNTRIES OF THE WESTERN BALKANS IN THE INTEREST OF THE FOREIGN POLICY OF THE REPUBLIC OF BULGARIA IN THE REGION

3.1. General trends and differences in the international military cooperation of the countries of the Western Balkans

Military cooperation is an important instrument of the defence policy of any country, which could be used in the implementation of foreign policy priorities and the achievement of strategic goals.

The main general trends in the internal affairs of the countries of the region can be defined as: the maximum use of the opportunities provided by NATO programs to increase both their national defence capabilities and competences and acquisition of new capabilities in non-military areas; the aspiration to create and develop regional training centers and their certification as NATO or PfP partner centers; the use of the IMC for acquiring higher military education, specialization and training of military personnel; the use of the IMC for the preparation, equipment and comprehensive support of units participating in international operations; the well-developed structures for the IMC in the Ministry of Defence and the Ministry of Foreign Affairs, but the relatively poorly developed military-diplomatic network (*Serbia is excepted*).

3.2. Possible foreign good practices and models for military cooperation with the countries of the Western Balkans, which can be used in the interest of Bulgarian foreign policy priorities

The analysis, on the one hand, of the IMC of the countries of the Western Balkans, its priorities, volume, main areas and forms and leading partner countries, and on the other hand of the current state of the military cooperation of the Republic of Bulgaria with these countries shows that there are unused opportunities, which can be implemented by borrowing good practices and effective models from third countries, so that it can be more fully used in the interest of our foreign policy priorities.

The following are identified as good foreign practices and effective models: the close interaction between the Ministry of Defence and the Ministry of Foreign Affairs in the field of military diplomacy; the effective use of the apparatus of military attachés for the implementation of national policies in the field of defence and security in the region; the establishment of a funded program to be used to deepen defence relations with targeted partner countries; the provision of financial assistance for the development of the defence systems of partners, provided that it is used only for the purchase of products of our defence industry; participation, as a leading nation in conceptual development, design and accreditation of partner training centers; training of military personnel in military educational institutions and establishing of program for monitoring the career development of graduates; the focused military partnership between related military units; the widespread use of video conferencing at all levels; the organization of BMC activities in the areas with a compact Bulgarian population; inclusion in the Central European Pipeline System by initiating the creation of a West-East fuel pipeline.

3.3. A theoretical model for determining priorities and guidelines in military cooperation with the countries of the Western Balkans

Determining the priorities and directions of our country's military cooperation with other countries, so that this subsystem of international cooperation is used on the one hand to support our foreign policy priorities in our relations with these countries, and on the other hand, it is used rationally for growth of our defence capabilities is essential to the effective and efficient use of this valuable tool.

Based on the analysis of multiple sources and my empirical observations, in the dissertation, a model was developed to introduce a systematic approach to this activity and reduce the influence of the subjective factor in making managerial decisions in this area.

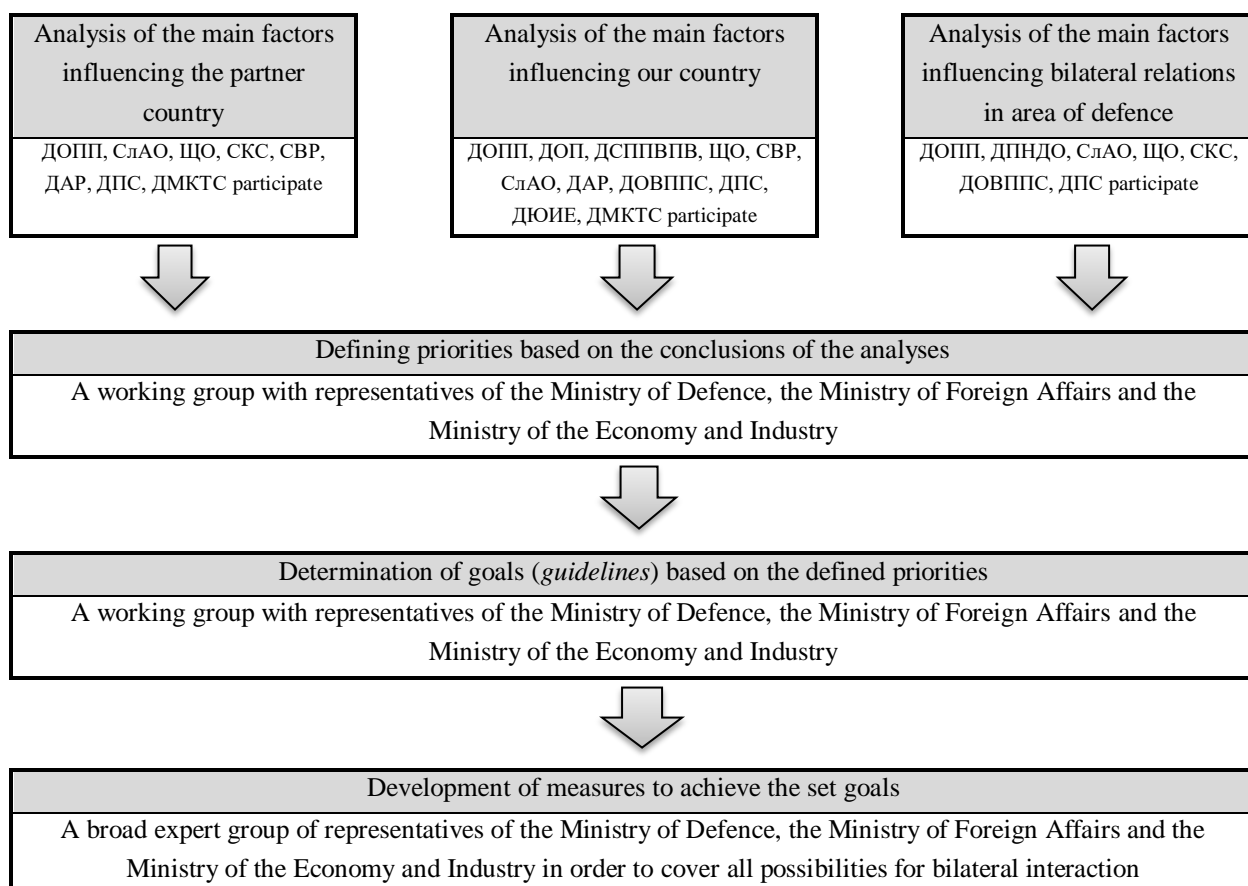
The model includes the following main elements: Analysis of the main factors influencing the partner country; Analysis of the main factors influencing our country; Analysis of the main factors influencing bilateral relations in area of defence; Defining priorities based on the conclusions of the analyses; Determination of goals (*guidelines*) based on the defined priorities; Development of measures to achieve the set goals.

In the dissertation paper the main factors of influence on the partner country, our country and bilateral relations in the field of defence are proposed and are identified the competent organizational structures and departments that should take part in their analysis.

Based on the justified conclusions from these analyses, the priorities in the military cooperation with each of the countries of the Western Balkans are defined. Representatives of the three ministries and the Defence Staff with competences in the field of the IMC should participate in this process.

The defined priorities form the basis for further specific actions in the field of BMC. They should be formulated as goals with a certain time shedule for their achievement, which should represent the main guidelines for BMC in the medium term. To achieve them, it is necessary to develop and apply measures that represent specific practical forms for achieving the goals. When developing them, it is expedient to participate a wider range of experts from the three ministries in order to cover all opportunities for bilateral interaction.

The model is presented graphically in scheme 1.

Scheme 1. Graphic presentation of a model for determining priorities and guidelines for military cooperation with the countries of the Western Balkans.

In order to remain adequate to the dynamically changing security environment, priorities, goals and measures should be periodically reviewed and

updated. The priorities that reflect our national interests are determined in the long term. The goals and measures should be formulated in a medium-term plan and it is appropriate to update them if necessary every three years or when the conditions for formulating the priorities change.

3.4. Verification of achieved results in the course of the study

The need of verification of the hypothesis and part of the results of the research tasks made it necessary to use the survey method in its variety - survey cards. For this purpose, a card was prepared for expert assessment on the topic "Effectiveness of the military cooperation conducted with the countries of the Western Balkans", containing closed and open questions.

Twenty-seven employees of the Ministry of Foreign Affairs and Ministry of Defence were surveyed. The control cards were filled out anonymously in the period 12.12.2022 - 16.01.2023, at the workplace of the respondents, without the presence of an interviewer.

The results of the questions that determine the degree of professional competence on the topic under consideration showed that 92.6% of the respondents have professional experience in the field of international relations, and 77.8% have such experience in the Western Balkans. The majority of participants - 70.4% have professional experience in the field of international military cooperation, and 59.3% share that they have such experience in the Western Balkans.

The results of the closed questions were digitally and matrix recorded. This allowed their processing by specialized program for statistical data analysis of IBM SPSS (*Statistical Package for the Social Sciences*). Open questions were processed using the method of content analysis. Where applicable, a calculation of the internal consistency coefficient (*Cronbach's Alpha*) of the expert opinions was used. The interpretation of the results gives reasons to consider that the obtained coefficient values prove their reliability and they are consistent and trustworthy.

The results of the conducted expert survey using the method of control charts give *исходы* for making the following main conclusions:

1. In support of the hypothesis of the dissertation work, the majority of the surveyed experts believe that, at the moment our country does not use military cooperation effectively enough to support the implementation of our foreign policy priorities in the region.

2. The author's definition of the term "international military cooperation" proposed in the dissertation was expertly verified, and was approved by all respondents who answered the question.

3. The need for comprehensive regulation of the IMC was identified. An appropriate form for this could be a doctrinal document in which its goals and tasks are defined, its support, planning, implementation and reporting are regulated, as well as mechanisms for interaction between the participating institutions are formulated.

4. The study made it possible to verify the main factors influencing the military cooperation with the countries of the Western Balkans. On their basis, the theoretical model proposed in the dissertation determines their priorities and guidelines. They were classified by significance, which helps to more objectively assess their impact on the overall state of defence relations with these countries.

3.5. Defining priorities in military cooperation with the countries of the Western Balkans in the interest of the foreign policy of the Republic of Bulgaria in the region

Bilateral and multilateral military cooperation is an effective tool of foreign policy. The main purpose of its planning and implementation is the protection of national or collective interests. Therefore, the formulation of its priorities and the way in which it will be used should not only be synchronized with the foreign policy priorities in our relations with these countries, but also seek a synergistic effect, together with other means to achieve them.

Proceeding from the main priorities of the foreign policy of the Republic of Bulgaria in the development of relations with the neighbors from the Western Balkans, the views on the future geopolitical orientation of the region and the existence of objective opportunities for our country to be a regional leader in providing methodical support in the process of the Euro-Atlantic and European integration of the Western Balkans, as the main common priorities of our military cooperation with the countries of the region can be identified: building and developing partnership relations; support for full integration into NATO and EU CSDP; constructive participation in regional security and defence initiatives; supporting the reform of defence and security systems and the acquisition of defence capabilities adequate to the risks and threats; building and developing joint capabilities; use of military cooperation in support of the Bulgarian national communities in the region; preservation and development of established civil-military relations in the countries of the region where Bulgarian military units have been permanently present.

Based on the proposed theoretical model and of the author's conclusions from the research and analysis of the main factors influencing the partner country, on our country and on the bilateral relations in the area of defence, the priorities of the BMC with each of the countries of the Western Balkans have been identified. Specific proposals have been made for the realization of the defined priorities based on unused opportunities.

As priorities of the BMC with the Republic of Serbia are defined: supporting the reforms in the Armed Forces of Serbia with an emphasis on establishing democratic control over them and increasing interoperability with NATO member countries, within the framework of the PfP program; speeding up EU CSDP interaction mechanisms and supporting the fulfillment of security and defence membership criteria; carrying out military cooperation in support of common security in the region and preserving the role of our country as a generator of stability

and guarantor of peace in the Western Balkans; contribution of the Bulgarian Armed Forces (BAF) in taking care of the Bulgarian National Minority in Serbia, raising the standard of living of our compatriots there and intensifying the informational and cultural exchange.

The following priorities of the BMC with the Republic of North Macedonia have been determined: supporting the processes of integration of the Armed Forces of the RNM into the commands and structures of the Alliance, increasing interoperability with the member countries and fulfilling the stated national capabilities goals; speeding up the CSDP interaction mechanisms and providing support for the fulfillment of EU membership criteria in the field of security and defence with mutual respect for the principles of good neighborly relations and on the basis of realization and protection of our national interests; implementation of military cooperation in support of common security in the region and preserving the role of our country as a generator of stability in the Western Balkans; maintaining an up-to-date bilateral legal framework in the field of security and defence, which would ensure military cooperation adapted to modern conditions in all necessary areas and forms; contribution of BAF in caring for persons of Bulgarian origin and their communities on the territory of the RNM and intensifying the cultural and information exchange with them, which will contribute to the improvement of their standard of living and preservation of their ethno-cultural identity.

The following priorities of the BMC between the Republic of Bulgaria and Bosnia and Herzegovina have been defined: support for the reforms in the Armed Forces with the aim of further stabilization and the full inclusion of BiH as a united country in the Euro-Atlantic and European political and economic space; implementation of military cooperation in support of common security in the region with the aim of preserving the role of our country as a generator of stability and guarantor of peace in the Western Balkans; maintaining an up-to-date bilateral legal framework in the field of security and defence, which would ensure military cooperation adapted to modern conditions in all necessary areas and forms; preservation and development of the established civil-military relations in the municipalities where Bulgarian military units have been permanently present, with the aim of supporting the realization of Bulgarian foreign political and economic interests.

As priorities in the BMC with Montenegro are defined: supporting the processes of integration of the Armed Forces of Montenegro (AFM) into the commands and structures of the Alliance, increasing interoperability with the member countries and fulfilling the stated national capabilities goals; accelerating EU CSDP interaction mechanisms and supporting the fulfillment of security and defence membership criteria; carrying out military cooperation in support of common security in the region and preserving the role of our country as a generator of stability and guarantor of peace in the Western Balkans; maintaining an up-to-date bilateral legal-normative framework in the field of security and defence, which

would ensure military cooperation adapted to modern conditions in all necessary areas and forms; active support to the higher military education, specializations and trainings of personnel of the AFM.

With the Republic of Albania: active cooperation in NATO and implementation of joint programs within the framework of the concept of Smart Defence and in support of the implementation of the stated national capabilities goals; accelerating CSDP interaction mechanisms and providing support for the fulfillment of EU membership criteria in the field of security and defence; implementation of military cooperation in support of common security in the region; maintaining an up-to-date bilateral legal framework in the field of security and defence, which would ensure military cooperation adapted to modern conditions in all necessary areas and forms; BAF's contribution to the care of Bulgarian National Minority in Albania, raising the standard of living of our compatriots there and intensifying the informational and cultural exchange.

The analysis of the factors influencing the cooperation in the field of security and defence between Bulgaria and Kosovo and the need, according to the author, to establish institutional relations between the Ministry of Defence and the Ministry of KSF allows to determine the following main priorities of the BMC between the Republic of Bulgaria and the Republic of Kosovo: supporting the reforms in the KSF with an emphasis on establishing democratic control over them and preparing them for the full inclusion of the Republic of Kosovo in the Euro-Atlantic and European political and economic space; implementation of military cooperation in support of common security in the region with the aim of preserving the role of our country as a generator of stability and guarantor of peace in the Western Balkans; adoption and maintenance of an up-to-date bilateral legal framework in the field of security and defence, which would ensure military cooperation adapted to modern conditions in all necessary areas and forms; preservation and development of the established civil-military relations in the municipalities where Bulgarian military units have been permanently present in order to support the realization of Bulgarian foreign policy and economic interests; BAF's contribution to the care of persons of Bulgarian origin and their communities on the territory of Kosovo.

Conclusions from the third chapter

1. The countries that are geopolitical leaders and the neighboring countries of the Western Balkans are able to use effectively the opportunities provided by the IMC to achieve their foreign policy priorities in the region. The revealed good practices and effective models in this sphere, after adapting them to our capabilities and needs, could be used by Bulgaria.

2. In order for the military cooperation with the countries of the Western Balkans to be fully used in the interest of the Bulgarian foreign policy, it is necessary that its priorities be defined and updated in a timely manner according to the changes of the security environment. To achieve this goal, the proposed theoretical model could be used to determine priorities and directions in military cooperation with each

of the countries in the region. In this way, a systematic approach in this area will be used, which will reduce the influence of the subjective factor in decision-making.

3. The results of the conducted survey showed that the majority of the surveyed experts unite in support of the hypothesis of the dissertation paper, that at the moment our country does not use military cooperation effectively enough in the interest of the implementation of our foreign policy priorities in the Western Balkans and the need from comprehensive regulation of the field of international military cooperation. The main factors used in the theoretical model influencing our military cooperation with the countries of the Western Balkans have been verified, as well as the author's proposed definition of the term "international military cooperation".

4. The specific priorities of the military cooperation of Bulgaria with each of the countries of the Western Balkans formulated in the dissertation should be considered as the basis of bilateral relations in the field of defence. Despite their relative long-term nature, the priorities should be periodically adapted to the dynamically changing security environment, so that they continue to provide an opportunity for the synergistic use of military cooperation together with other instruments of international relations in the overall context of interstate relations.

SECTION III. CONCLUSION AND SCIENTIFIC AND PRACTICAL-APPLIED CONTRIBUTIONS

General conclusions

1. Military cooperation is an activity that has accompanied humankind throughout most of its history. It affects not only the military aspect of the development of societies, but also has its political, economic and social dimensions.

In modern conditions, the IMC and the global network of allies and partners built through plays an essential role in reducing the level of uncertainty in the system of international relations and is used as one of the most effective tools for conflict prevention and their management in the context of regional and global security.

2. The main task of international military cooperation, as a subsystem of international relations, is to defend national and collective interests. For this purpose, the subjects of international law use the instruments of national and collective power in the military field in a jointly planned and coordinated manner.

International military cooperation takes place in alliance and partnership formats in a variety of forms within three functional areas.

3. Bulgaria, as a member of NATO and the EU, contributes to the achievement of a favorable global and regional security environment and actively participates in most of the formats in the area of defence in the Balkans.

At the national level, the IMC system is relatively well structured, including a widely deployed military-diplomatic network abroad. However, there is a need for complex regulation of the field, and a suitable form for this can be a doctrinal document in which the goals and tasks of international military cooperation are

defined, its support, planning, implementation and reporting are regulated, as well as formulated mechanisms for interaction between participating institutions.

4. The Western Balkans are a region of strategic importance for the Republic of Bulgaria. Therefore, its stability, democratization and economic development are of national interest for our country.

The priorities of our foreign policy in the region can also be defended through the opportunities of international military cooperation. Despite the stated ambition for a leading role in the European and Euro-Atlantic integration of the region and the existing favorable conditions for this, our country is not among the leading regional factors in this area.

5. In order for the IMC to be effectively used in the interest of our country's foreign policy in the region, a systematic approach is needed, through which its priorities are determined with each of the countries, and on their basis goals and measures for their achievement are formulated. Continuity of this process should be ensured within the framework of an appropriate model, so that its components are periodically adapted to changes in the security environment in order for the IMC to continue to be effectively used in the interest of the foreign policy of the Republic of Bulgaria.

Conclusion

International military cooperation is an effective instrument of international relations used by subjects of international law to protect their national and collective interests. It is implemented in allied, partnership, global, regional, multilateral and bilateral formats based on treaties, agreements, MoUs, protocols, plans and programs. It takes place in various forms in three main areas - military-political and military-economic cooperation and military interaction.

In the course of the research, the development, essence and modern forms and formats for effective implementation of international military cooperation were studied. The lack of a unified conceptual system and classification in the field was found. In order to unify the concepts, the author's definition of the term "international military cooperation" and a classification of its main areas and forms are proposed in the dissertation.

The sharpening of the focus of the research on the Western Balkans and the military cooperation between Bulgaria and the countries of the region forced the research activity to be directed along two lines of research. On the one hand, the international military cooperation of the countries of the region was studied and analyzed to determine its priorities, main areas and partner countries, based on which to establish the needs of the countries and to identify good foreign practices and effective models for bilateral military cooperation that we can use. On the other hand, the regulations in the field of the IMC in Bulgaria, the responsible officials and organizational structures, as well as the development and current state of our country's military cooperation with the Republic of Serbia, the Republic of North

Macedonia, Bosnia and Herzegovina, Montenegro, Republic of Albania and Republic of Kosovo were studied and analyzed.

The analysis of the results led to three main conclusions.

First, the countries of the region relatively effectively use the IMC to guarantee their security, strengthen their defense capabilities, develop capabilities adequate to modern risks and challenges, and achieve progress in the implementation of their foreign policy goals.

Secondly, geopolitical leaders use IMC with the countries of the Western Balkans to expand their political influence, which has an impact on the intensity of their European and Euro-Atlantic integration. Most countries in the Balkans, despite their relatively limited resources, also seek to attract the countries of the Western Balkans into their orbit of regional leadership.

Thirdly, it was established that, despite the existing favorable conditions, Bulgaria is not among the leading regional factors in the field of international military cooperation. A number of foreign good practices and models were identified, which, after being adapted to Bulgarian opportunities and needs, can be used in the interest of our foreign policy priorities in the region.

These three conclusions provide the basis to consider reliable the thesis hypothesis that there are unrealized opportunities to change the intensity and volume of military cooperation with the countries of the Western Balkans so that it is more effectively used to support Bulgaria's foreign policy priorities in the region.

Overcoming this problem was sought through the development of a theoretical model for determining priorities and guidelines in military cooperation with the countries of the Western Balkans, which would introduce a systematic approach and reduce the influence of the subjective factor in making management decisions in this area.

Since the IMC is fundamentally an instrument for the protection of national interests, the starting point in determining its priorities should be the foreign policy priorities of our country in relations with the countries of the region. Finding the absence of a publicly available strategic or conceptual document in which they are specifically defined necessitated their extraction from official sources in which they have been partially addressed over the years. Two groups of documents were used - our national strategic documents in the field of security and defense and the programs of the Bulgarian governments in the 21st century.

With the development of a theoretical model for determining the priorities and guidelines in the military cooperation of the Republic of Bulgaria with the countries of the Western Balkans, so that this instrument of international relations to the fullest extent supports the realization of the foreign policy priorities of our country in the region, the main goal of the dissertation is achieved.

The model provides an opportunity for a systematic approach based on a complex assessment of the significant factors that influence military cooperation with the countries of the region. Its main task is to specify the priorities of our

military cooperation with the countries of the Western Balkans, so that it is used for the effective implementation of our foreign policy priorities. In the course of the research activity, the organizational structures of the three ministries with competences in this area were identified, which are expedient to participate in the six stages of defining priorities, setting goals and developing measures to achieve them.

Based on the study of the current state of the main factors that influence our military cooperation with the countries of the region, the main priorities of the BMC with them are proposed. Despite their relative long-term nature, they must be periodically reviewed and adapted to the dynamically changing global and regional security environment.

Despite the fact that the theoretical model was developed specifically for the military cooperation with the countries of the Western Balkans, its basic scheme can be used universally. When adapting it to other regions or single countries, it is necessary to refine the main components of the analyzes of the influence factors and the organizational structures involved in the stages of its implementation.

At the end, it can be concluded that the Western Balkans is a region of strategic importance for our country, which is why the preservation of its stability, the prevention of conflicts, democratization and its full European and Euro-Atlantic integration represent the Bulgarian national interest. There are still unused opportunities for the more effective use of international military cooperation as a tool to protect our national interests in the region. It must be in harmony with our foreign policy priorities and ensure continuity, consistency and predictability.

SCIENTIFIC AND PRACTICAL - APPLIED CONTRIBUTIONS

Scientific contributions

1. The theory in the field of international military cooperation has been enriched with an author's definition of the term "international military cooperation".
2. An author's classification of the main areas of international military cooperation and the forms in which it is carried out in modern conditions is derived.
3. New knowledge has been achieved based on a comprehensive systematization of a significant volume of facts from international military cooperation.

Practical-applied contributions

1. The main factors affecting the goals, volume and intensity of the international military cooperation carried out by the countries of the Western Balkans, as well as its main priorities, have been revealed.
2. A theoretical model has been developed for determining the guidelines and priorities in the military cooperation of the Republic of Bulgaria with each of the

countries of the Western Balkans, so that it can be effectively used in the realization of the foreign policy priorities of our country in this region.

3. The foreign policy priorities of the Republic of Bulgaria in relations with the countries of the Western Balkans have been identified and, based on verified main factors influencing the military cooperation with the countries of the Western Balkans, the priorities of the military cooperation of the Republic of Bulgaria with these countries have been proposed.

SCIENTIFIC PUBLICATIONS ON THE SUBJECT

1. NINOV, M., PETROV P., 2022. Current perceptions of military cooperation. In: *Collection of scientific works from the scientific conference "Cold peace under threat - integration and security"*, Department of National and International Security (NBU), 13.05.2022. Sofia: NBU. ISBN 978-619-7383-26-3 - co-author.

2. NINOV, M., PETROV P., 2022. Cold peace and NATO's partner military cooperation. In: *Collection of scientific works from the scientific conference "Cold peace under threat - integration and security"*, Department of National and International Security (NBU), 13.05.2022. Sofia: NBU. ISBN 978-619-7383-26-3 - co-author.

3. PETROV P. 2022. Priorities of the Bulgarian foreign policy in the Western Balkans, resulting from the national strategic documents in the field of security and defence. In: *Collection of reports from the scientific conference "Current problems of security"*, 27-28.10.2022. Veliko Tarnovo: Publishing complex of NMU "Vasil Levski". ISSN 2367-7473 - author.

4. PETROV P. 2022. General trends and differences in the military cooperation of the countries of the Western Balkans. In: *Collection of reports from the scientific conference "Current problems of security"*, 27-28.10.2022. Veliko Tarnovo: Publishing complex of NMU "Vasil Levski". ISSN 2367-7473 - author.